

Odkaz Jana Amose Komenského pro dnešní předškolní pedagogiku

Ludmila Vajová

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav školní pedagogiky
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ludmila Vajová**
Osobní číslo: **H12423**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Odkaz Jana Amose Komenského pro dnešní předškolní pedagogiku**

Zásady pro vypracování:

Vymezení teoretických východisek z odborných prací Jana Amose Komenského, jejich analýza.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu prostřednictvím hloubkového rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi mateřské školy.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

COMENIUS, Johann Amos. Obecná porada o nápravě věci lidských. Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1992, 3 v. ISBN 80205022893.

CHOCHOLOVÁ, Svatava, Markéta PÁNKOVÁ a Martin STEINER. Jan Amos Komenský: odkaz kultury vzdělávání = Johannes Amos Comenius : the legacy to the culture of education. 1. vyd. Praha: Academia, 2009, 827 p., [24] p. of plates. ISBN 80-200-1700-3.

KOMENSKÝ, Jan Amos. Informatorium školy mateřské. Vyd. v nakl. Academia 2. Praha: Academia, 2007, 132 s. Europa (Academia), sv. 5. ISBN 978-802-0014-511.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. Icit. 2014-11-14. ISBN 80-87000-00-5.

Dostupné z www:

<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>.

ŠVARIČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce: **prof. PhDr. Hana Lukášová, CSc.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **22. ledna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 22. ledna 2015

doc. Ing. Aněžka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně18.2.2015.....

.....*Matyáš Kadmon*.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá odkazem Jana Amose Komenského pro dnešní předškolní pedagogiku. V teoretické části jsou zpracována díla se zaměřením na předškolní edukaci. Jde o Informatorium školy mateřské a Všeobecnou nápravu věcí lidských, kde řešíme třetí díl Pampaedii, kapitolu IX, Školu útlého dětství. Dále jsou rozebrána studie Opera didactica omnia od Dagmar Čapkové a další dvě od Zdeňka Heluse a Miloslava Petrusky.

V empirické části jsou zásadní rozhovory s učitelkami mateřských škol, rodiči dětí v mateřských školách a studentkami oboru Učitelství pro mateřské školy. Jejich zpracování pak tvoří hlavní náplň výzkumné části bakalářské práce.

Klíčová slova:

Vzdělávání, teze J. A. Komenského, odkaz pro dnešek, předškolní pedagogika, aktuálnost myšlenek J. A. Komenského pro současnost a budoucnost.

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on John Amos Comenius legacy concerning the contemporary preschool pedagogy. In the theoretical part the works that dealt with the preschool education are described. These are namely “Schola infantiae“ and “De rerum humanarum emendatione consultatio catholica”, in which Volume Three “Pampaedia”, Chapter IX School of early age childhood is emphasised. Dagmar Čapková study “Opera didactica omnia” and two others by Zdeněk Helus and Miloslav Petrusek are explored as well.

The practical part is concentrated on the interviews with the nursery teachers, parents of preschool children and students of Preschool teacher training programme. The research and its interpretation is the main part of this section of bachelor thesis.

Keywords:

Education, J. A. Comenius principles, influence on contemporary teaching, preschool pedagogy, Comenius ideas' currency for the present and the future

Motto

"Na věky necht' zůstává v platnosti toto. Všeemu, čemu se musíme učit, necht' se učíme vlastní a ustavičnou praxí."

Jan Amos Komenský

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce paní prof. PhDr. Haně Lukášové, CSc. za odborné vedení, poskytování cenných informací, trpělivost, připomínky a podnětné rady.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 INFORMATORIUM ŠKOLY MATEŘSKÉ	11
2 OBECNÁ PORADA O NÁPRAVĚ VĚCÍ LIDSKÝCH	18
3 OPERA DIDACTICA OMNIA	23
4 ODKAZ KULTUŘE VZDĚLÁVÁNÍ	26
4.1 KULTURA VZDĚLÁVÁNÍ NA POČÁTKU MILÉLIA – EDUKAČNÍ VÝZVY SOUČASNOSTI.....	26
4.2 VYCHOVÁVÁME ČLOVĚKA VZDĚLANÉHO, NEBO INFORMOVANÉHO? SOUČASNÉ VZDĚLÁVACÍ SYSTÉMY V ČASE POSTMODERNITY	30
5 SOUČASNÉ RVP PRO PV	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
6 VÝZKUM	37
6.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	37
6.1.1 Hlavní výzkumný cíl	37
6.1.2 Dílčí výzkumné cíle	37
6.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	38
7 METODY SBĚRU DAT	39
7.1 ANALÝZA DOKUMENTŮ.....	39
7.2 TRIANGULACE.....	39
7.3 HLOUBKOVÝ ROZHOVOR.....	39
7.4 PÍSEMNÝ ZÁZNAM/PŘEPIS ROZHOVORŮ	41
8 STRATEGIE ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	43
8.1 VZOREK VÝZKUMU	43
8.2 POPIS POSTUPU ZPRACOVÁNÍ VÝZKUMU.....	44
8.3 INTERPRETACE DAT	44
8.3.1 Vzpomínky na první kontakt s myšlenkami Komenského	45
8.3.2 Pochopení myšlenek Komenského	47
8.3.3 Vlastní názory na odkaz Komenského	49
8.3.4 Souvislost myšlenek Komenského a pedagogické praxe.....	50
8.3.5 Posouzení aktuálnosti myšlenek Komenského	51
8.3.6 Zastaralost myšlenek Komenského	53
9 ZÁVĚRY VÝZKUMNÉ ČÁSTI	55
ZÁVĚRY BALALÁŘSKÉ PRÁCE	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	63
SEZNAM TABULEK	64
SEZNAM OBRÁZKŮ	65
SEZNAM PŘÍLOH	66

ÚVOD

Hlavním cílem bakalářské práce je prostudování a posouzení vybraných původních textů J. A. Komenského z hlediska aktuálnosti myšlenek pro dnešní předškolní pedagogiku z různých hledisek teoretických i empirických. Pro posouzení odkazu myšlenek Komenského v teoretické části bakalářské práce jsme vybrali několik děl autora. Prvním z nich je *Informatorium školy mateřské*, kterému se budeme věnovat v první kapitole.

Bude následovat rozbor vybraných myšlenek z díla *Obecná porada o nápravě věcí lidských*, ve které se zaměříme na třetí díl *Pampaedia*. Zde rozebereme část vývoje zabývající se předškolním věkem, kterému je věnována kapitola IX s názvem *Škola útlého dětství*. Ta se zabývá výchovou lidstva v časovém rozmezí od narození do šesti let dítěte.

Ve třetí kapitole posoudíme odkaz v díle *Opera didactica omnia*. Použijeme k tomu nejnovější text naší komenioložky D. Čapkové, který vznikl k 350. výročí vydání díla v roce 2007 a poukazuje na aktuálnost myšlenek J. A. Komenského pro současnost.

Také se zaměříme na články od Zdeňka Heluse *Kultura Vzdělávání na počátku milénia – edukační výzvy současnosti* a Miloslava Petrusky *Vychováváme člověka vzdělaného, nebo informovaného? Současné vzdělávací systémy v čase postmodernity*.

Závěr teoretické části se bude věnovat průzkumu současného Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v souvislosti s aktuálností myšlenek Jana Amose Komenského.

V empirické části se zaměříme na stanované cíle, především na to, jak vnímají odkaz Komenského současní učitelé mateřských škol, rodiče dětí předškolního věku a studenti pedagogických oborů. K získání odpovědí na výzkumné otázky empirické části bakalářské práce použijeme především metodu analýzy dokumentů a metodu kvalitativního postupu tj. rozbor písemného záznamu hloubkových rozhovorů.

Odpovědi budeme hledat ve vzorku zkoumaných osob. Těmi budou studentky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, rodiče dětí, které jsou v předškolním věku, a učitelé mateřských škol z okresu Zlín.

Výsledky empirického výzkumu sestavíme pomocí otevřeného kódování, tvorbě kategorií a následné analýzy. Naše výsledky pak shrneme v samotném závěru.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 INFORMATORIUM ŠKOLY MATEŘSKÉ

Toto dílo je jedním z nejvýznamnějších děl Jana Amose Komenského, které se zaměřuje na výchovu a vzdělávání nejen dětí předškolního věku, ale dětí již od narození právě do tohoto věku. Také se zde objevují informace o tom, co by měla dělat žena v těhotenství a co naopak není vhodné. Celá tato kniha je v podstatě vhodná příručka pro rodiče, která by se v jistém ohledu mohla použít i v dnešní moderní době. I Jůva uvádí, že Informatorium je „*systematický návod pro matky, jak úspěšně rozvíjet výchovu nejmenších v rodině a jak je připravovat pro školní docházku.*“ (Jůva, 2001, s. 30).

Samozřejmě se dnes již tak nebere ohled na náboženství a konkrétně pak na křesťanství. Právě víra a Bůh byli v době Komenského běžné. On sám ve svých dílech vyzdvihuje víru jako nedílnou součást každého lidského života a měla by se podle něj také stát součástí každé výchovy. Rodiče by měli své děti vychovávat ve víře, vést je k moudrosti a ušlechtilosti, ale také ke skromnosti. Důležité je také udržovat dítě zdravé, což může už před narozením ovlivnit právě matka v těhotenství nebo v době kojení. Po narození je podle Komenského dále nezbytné, aby mělo dítě pravidelný pohyb. Důraz je kladen i na bezpečnost dětí, aby nedošlo k jejich zranění. Tyto uvedené myšlenky a mnoho dalších jsou podrobněji popsány ve dvanácti kapitolách (Komenský, 2007, s. 7-20)

Sám autor přisuzoval tomuto dílu velký význam, čemuž nasvědčuje i fakt, že sám Komenský toto dílo zpracoval ve třech jazycích: česky – Informatorium školy mateřské, německy – Informatorium maternum, der Mutterschul a latinsky – Schola infantiae (Komenský, 2007, s. 7-20).

První kapitolu uvozuje citát, „*Že dítky nejdražší Boží dar a klénot nejpilnějšího opatrování hodný jsou.*“ (Komenský, 2007, s. 21).

Děti jsou drahý a nenahraditelný klenot, protože jsou nevinné a ještě se nedopustily žádného hříchu. I v dnešní době můžeme říct, že děti jsou to nejdražší, co rodiče mají. Děti, radosti s nimi, jejich lásku ani důvěru nejde vyvážit penězi ani drahými kovy, protože žádná z těchto věcí se nedá koupit. Proto by rodičům měly být děti dražší než zlato, stříbro, perly a drahé kamení. Jsou to jen hmotné věci, které časem zaniknou, a nebo o ně přicházíme. Ale děti jsou zároveň nositeli dědictví, protože myšlenky, vzpomínky, zkušenosti a naše lásky zůstanou nesmrtelnými i s další generací (Komenský, 2007, s. 21-26).

Ve druhé kapitole si Komenský položil jako hlavní otázku: „*Nač Bůh rodičům dítky svěřil, k čemu je vésti mají?*“ (Komenský, 2007, s. 27).

Rodiče by neměli odbýt výchovu svých dětí. Měli by je naučit jíst, pít, chodit, mluvit a oblékat se. Vést by je měli k rozumu a moudrosti. Dále by je měli učit obyčeje a mravy, umění, víru a pobožnost. Je také uvedeno, v jakém pořadí by mělo vše probíhat. První místo ve výchově musí zaujímat pobožnost a mravy, následně až umění všeho druhu. I dnes bychom děti měli učit věci od jednodušších po složitější. Postupně navazovat na naučené. Základem je naučit děti samoobsluze a hygienickým návykům. Později se mohou vzdělávat v dalších oblastech. V dnešní době se již neklade rozhodující důraz na víru v Boha a náboženství, i když v životě každého člověka má určitý význam (Komenský, 2007, s. 27-29).

„*Jak bez vedení a cvičení mládež naprosto býti nemůže?*“ (Komenský, 2007, s. 30). Tato otázka uvádí třetí kapitolu. Tak jako strom, aby rostl, musí být zaléván, stříhán, podpírán a chráněn. Tak se také člověk učí jíst, pít, chodit, mluvit, brát věci do rukou a cvičit. Právě v této kapitole srovnává Komenský dítě se stromem, což se v moderní době nemusí mnoho lidem zamlouvat. Autor zde zdůrazňuje fenomén růstu. Stále platí, že každý člověk by se měl od narození učit chodit, mluvit, sám se najíst a napít a později i přemýšlet (Komenský, 2007, s. 30-32).

Osoby, které byly pobožné, rozumné a vážené, by měly pracovat jako učitelé. A právě v této kapitole autor uvádí, že děti by měly být učeny postupně. A začít by se mělo právě v první škole, neboli mateřské, která byla určena pro děti v prvních šesti letech života (Komenský, 2007, s. 30-32).

Další otázkou, ale i názvem kapitoly, je: „*V čem mládež hned od narození svého pomaličku cvičena a do šesti let věku svého vycvičena býti má?*“ (Komenský, 2007, s. 33).

Rodiče sami by neměli čekat s výchovou na kněze nebo školy. Tím je jasné, že důležitá je především rodinná výchova. Rodiče by s výchovou a vzděláváním svého dítěte měli sami začít. Je také uvedeno, že děti by měly být vychovávány v pobožnosti, mravech a umění. Opět se objevuje myšlenka pobožnosti, kde se uvádí, že již šestileté děti by měly vědět, že Bůh je všude přítomný. Ten, kdo ho poslouchá, žije v hojnosti a kdo ne, toho zatratí. Uvedená myšlenka je samozřejmě v dnešní době zastaralá. Mohli bychom ovšem s Komenským souhlasit v tom, že by si děti měly uvědomovat, co je špatné. A pokud provedou něco nesprávného, měl by následovat trest. V mravnosti by děti měly být učeny

k pravdomlupnosti, spravedlnosti, pracovitosti, šetrnosti, zdvořilosti, trpělivosti, atd. To vše jsou hodnoty výchovy, které bychom mohli zařadit i do výchovy dnešní doby. V umění by měly mít přehled v oblasti fyziky, optiky, astronomie, geografie, chronologie, historie, ekonomiky a politiky. Měly by také rozvíjet svou mysl a ruce dialektikou, aritmetikou, geometrií, muzikou a řemeslem. Svůj jazyk rozvíjet gramatikou, poetikou a rétorikou. Všechny tyto pojmy se objevují i v obsahu dnešní předškolní pedagogiky. Dětem vysvětlujeme, proč vzniká duha, sledují měsíc a hvězdy, učí se poznávat své okolí a ví, kde bydlí. Malují obrázky, pracují s grafomotorickými listy, stříhají papír, sází nejrůznější rostliny, zpívají a začínají si osvojovat hru na hudební nástroje. Dále děti rozvíjí jazyk a výslovnost logopedickými cvičeními, básničkami a vyprávěním (Komenský, 2007, s. 33-39).

V páté kapitole se Komenský ptá „*Kterak mládež v zdraví svém šetřena a cvičena býti má?*“ (Komenský, 2007, s. 39). Každý by se měl modlit, aby si zachoval své zdraví a k vůli Bohu také pracovat. Tato kapitola je rozdělena na šest částí, z nichž první se obrací k Bohu. Druhá je věnována matkám, které by měly být v těhotenství opatrné, vyvarovat se pádům, neměly by se lekat, rozčilovat, ale na druhou stranu by neměly být lenivé. Mateřské mléko spadá do třetí části, kde se uvádí, že by se jím mělo dítě hned po porodu nakrmit. Matka by se také měla o své dítě starat sama, vždyť i zvířata krmí svá mláďata mlékem. V další části je rozebíráno, jak by se s dítětem mělo opatrně zacházet a ochránit jej před úrazem. Na tuto část navazuje další o pohybu dítěte, pokud ještě nechodí. Rodiče by měli dítě kolíbat, nosit a houpat. Čím lépe totiž dítě běhá a pracuje, tím lépe spí, roste a nemá úrazy. Na závěr by rodiče měli svým dětem pomáhat k veselosti zpíváním a kolíbáním a později by s nimi měli žertovat a hrát si. Svým způsobem se všechny tyto části objevují v dnešní rodinné výchově a později předškolní pedagogice. Mateřské mléko a samotná výchova matkou je pro dítě ta nejpřirozenější cesta k harmonickému rozvoji a zdravému růstu. Prvořadé místo zastává bezpečnost dítěte. Pokud je však zvyklé na každodenní pohyb, je riziko úrazů mnohem menší. I když je myšlenka společných her rodičů s dětmi v dnešní době stále aktuální, tak je kvůli uspěchanému životnímu stylu, zaneprázdněnosti rodičů nebo i nechuti často opomíjena a odsouvána do pozadí (Komenský, 2007, s. 39-49).

Šestá kapitola je opět zahájena otázkou, která zní: „*Jakým způsobem dívky v rozumnosti cvičeny býti mají?*“ (Komenský, 2007, s. 50).

Podle Komenského rozumní rodiče nemají hledět jen na to, aby uspořili co nejvíce jmění, ale hlavně dbát na rozvíjení rozumnosti svého dítěte. Je zastáncem názoru, že rozumnost je nejdražší ze všeho, dražší než drahé kamení. Mnoho pedagogů by souhlasilo i dnes, protože rozum člověku zůstane spíše než majetek. Také je zde uvedena jedna z Komenského zásad. Jedná se o postup od jednoduchých věcí ke složitějším, což je logické a i pro dnešní dobu samozřejmé (Komenský, 2007, s. 50-56).

Nejdříve dítě vnímá nejjednodušší výrazy jako papa, bumba, mama a další. Ale později je začne i chápat. Nebo když se dítě bude chtít přirozeně dívat do přímého světla, měli bychom se zpočátku snažit tomu zabránit. Ve druhém a třetím roce se má dětem ukazovat také na malovaném obrázku krása přírody a samotné dítě by mělo již začít kreslit. Dále je uvedena astronomie, kdy dítě pozoruje oblohu a vnímá rozdíly mezi sluncem, měsícem a hvězdami. Jsou uvedené tyto a další příklady dovedností, které by se dítě mělo učit. Znalosti z uvedených oblastí získávají i dnes děti v mateřských školách (Komenský, 2007, s. 50-56).

„*Jak v činech a pracech cvičeny mají býti dítky?*“ (Komenský, 2007, s. 57) je další otázka, která předchází sedmé kapitole.

Děti vždy něco rády dělají, a to je dobře. Nemělo by se jim bránit v aktivitách, ale naopak by měly být povzbuzovány. Když děti vidí dospělého krájet nožem nebo sekat sekerou, měly by dostat tupé repliky těchto nástrojů. Tak se na napodobeniny předmětů pohlíželo dříve a i dnes se běžně setkáváme s bezpečnějšími zmenšeninami pil, kladívek, lopat, smetáků, hrnců apod. Chlapcům se nejčastěji kupují nástroje typické pro mužské role a dívkám zase pro ty ženské. Dívky dostanou například malou kuchyňku, žehličku nebo malé koště. Chlapci upírají svoji pozornost především k opravám se šroubováky, vrtáky nebo kladívky (Komenský, 2007, 57-62).

Když se dítě narodí, naučí se nejprve otvírat ústa k jídlu, držet hlavičku, brát věci do rukou, sedět, stát atd. Následně zjišťuje, jak běhat, skákat, s něčím si hrát, přenášet věci z místa na místo. Stejně je tomu i dnes. Vývojové fáze dítěte se v podstatě nemění. Ve třetím nebo čtvrtém roce života by se děti měly začít učit kreslit a psát. Psaní u dětí se cíleně realizuje až v pozdějším věku, ale je typické, že děti dříve i dnes začínají čmárat a tvořit první obrázky. Protože raná kresba je hluboce zakotvena ve vývoji dítětem má velkou diagnostickou hodnotu. Komenský dále uvádí, že by se děti měly učit aritmetiku.

Geometrii by měly začít chápat již ve druhém roce. Dále by měly poznávat hudbu. Děti vždy pracují s počty a tvary, i když ne vždy úmyslně. Postupně začínají vnímat nové zvuky. Pokud jejich pohyb, a nebo předmět vytvoří určitý zvuk, rády jej opakují (Komenský, 2007, s. 57-62).

Navazující osmá kapitola se zabývá jazykem a je zahájena otázkou: „*Jak ve výmluvnosti cvičeny býti mají dítky?*“ (Komenský, 2007, s. 63).

Úvodem se uvádí, že se člověk od zvířat odlišuje rozumem a řečí. Následná teze, že by se jazyk měl formovat jak v gramatice, rétorice, tak i v poetice, platí i pro dnešní dobu. Má však mnohem silnější význam. Mnoho pedagogů by jistě s autorem souhlasilo. Děti musí začít od nejjednoduššího a postupovat ke složitějšímu. Znamená to, že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. Samotný Komenský tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu. Také uvádí několik jazykolamů, které by děti mohly používat na procvičení jazyka: „*Petře, nepřepepřuj pepřem pepřeného vepře.*“ (Komenský, 2007, s. 64) A nebo „*Železo zaželezilo-li je se, či nezaželezilo?*“ (Komenský, 2007, s. 64).

„*Jak v mravních a ctnostech mládež cvičiti?*“ (Komenský, 2007, s. 68) je otázka, na kterou odpovídá devátá kapitola.

V této kapitole má být poukázáno, jak by se měly děti vychovávat. Mnohem snazší je totiž vychovávat mladého člověka a dítě, než se pak snažit převychovat dospělého člověka. Tuto autorovu myšlenku považuji za nadčasovou a v jakékoli době vhodnou a pravdivou. Dětem musíme především poskytovat dobrý příklad, protože mají opičí povahu a opakují všechno, co vidí. I když dnes by toto přirovnání mohlo být pro spoustu lidí pobuřující, tak stále jistě platí. Dítě nechápe, jaké chování je vhodné nebo nevhodné, prostě jej jen kopírují (Komenský, 2007, s. 68-78).

I všechny následující myšlenky jsou často uplatňovány v dnešní výchově. Děti by se měly vychovávat k co největší čistotě již od prvního roku. Pokud jej okřikneme, tak by mělo pocítit respekt a rodiče by jej neměli rozmazlovat a z daných požadavků slevovat. Měli bychom také dětem vštěpovat spravedlnost a pravdomluvnost. Děti by neměly být líné, ale pracovité a měly by se pilně učit tomu, co se sluší a patří. Například podat ruku při setkání, umět poprosit a poděkovat, pozdravit. Upevňování zdvořilostních návyků je však v dnešních rodinách velmi často opomíjeno.

Celá desátá kapitola se zabývá vírou k Bohu a je uvedena pod názvem „*Jak v pobožnost mládež zavoditi?*“ (Komenský, 2007, s. 79)

V úvodu stojí, že je lepší umřít bez dětí, než aby byly nepobožné, tzn.: nevěřily v Boha. Rodiče by děti měli vést k pravé vnitřní pobožnosti, což v dnešní době mnohdy neplatí. Komenský uvádí, že již v těhotenství by se matka měla za své dítě modlit. Dále následuje křest. K víře by se dítě mělo začít vést okolo druhého roku. Úzká spojitost každodenního života s církví byla v 17. století neměnná. Naopak v dnešní společnosti není zcela hlavním tématem. Mnoho lidí prožívá svoji vlastní vnitřní víru a osobní život od ní často oddělují. Nejedná se o absolutní poslušnost a oddanost, kterou tamější doba vyžadovala (Komenský, 2007, s. 79-86).

„*Jak dlouho mládež v mateřské škole zdržovati sluší?*“ (Komenský, 2007, s. 87) je otázka předposlední jedenácté kapitoly, kde Komenský řeší vhodný věk pro vzdělávání.

Tato část je zahájena přirovnáním dítěte s bylinkou nebo stromkem, které rostou ze semínka a dávají lepší ovoce, když jsou vsazovány do jiných zahrad. Stejně by mělo být i dítě svěřeno pro vzdělání jinde než v rodině. Tato myšlenka je dnes uplatňována téměř u většiny dětí v naší zemi, protože školní docházka je povinná a v šesti, příp. sedmi letech nastoupí dítě do první třídy základní školy. Ovšem jak sám autor uvádí, do šesti let není vhodné dítě kamkoli dávat, protože je mu nejlépe u matky. Zároveň upozorňuje, že i tak by mělo být dítě vzděláváno v řeči, mluvení, víře a mravních záležitostech, což do jisté míry platí i dnes. Dále Komenský zdůrazňuje, že po šestém roce by se dítě nemělo držet doma a mělo by se začít cíleně učit a vzdělávat. Jedná se o zahájení povinné školní docházky (Komenský, 2007, s. 87-89).

Také rodiče hrají určité role při vzdělávání svých dětí a v poslední kapitole na ně autor nezapomíná. Přidává otázku „*Jak rodičové a pěstounové mládež k obecní škole připravovati mají?*“ (Komenský, 2007, s. 90)

Celá tato kapitola klade důraz na důležitost studia, ke kterému by se děti měly těšit, a mělo by je i bavit, a to v každém věku. Kritika se obrací i na samotné rodiče, kteří své děti odvádí do školy jako bezduchou loutku. Všichni rodiče by měli své děti povzbuzovat a zapojovat se do jejich vzdělávání. Děti by se měly také těšit na své spolužáky. Komenský uvádí, že se dětem mohou slibovat drobné dárky. Také považuje za vhodné dětem dávat za vzor osoby z jejich okolí. Například strýce, souseda, kmotra apod. Dnes by děti měly mít jistě také určitý vzor. Je však důležité jim danou osobu stále nepřipomínat a nezdůrazňovat

chyby dítěte ve srovnání s „dokonalostí“ této osoby. Tato skutečnost se může pro dítě stát spíše demotivující. Dříve se věřilo, že všechna moudrost pochází od Boha, obracely se k němu nejen děti ve škole, ale také rodiče při modlitbách. Dnešní generace věří více vlastnímu rozumu, vědě a technice. Náboženské předsudky jsou minulostí (Komenský, 2007, s. 90-94).

V první části bakalářské práce jsme se věnovali klíčovému dílu Komenského, které je pro moji bakalářskou práci stěžejní. Je až s obdivem, že v době náboženských předsudků mohlo toto dílo vzniknout. Komenský patřil mezi první myslitele, kteří vůbec o předškolní výchově a vzdělávání uvažovali. Navíc se nezabývá pouze předškolním věkem, to je od 3 do 6 nebo 7 let, ale řeší například i období těhotenství a rodinnou výchovu. Zaměřuje se na samotné dítě, na jeho individuální vývoj a potřeby, prosazuje jednoduché a logické názory. Mnohé z nich se používají dodnes. Tvoří základní a nejdůležitější prvky současné výchovy a vzdělávání. Tím si tyto myšlenky uchovávají svou aktuálnost.

Z tohoto díla byla pro výzkumnou část bakalářské práce vybrána následující parafrázovaná myšlenka pro realizaci rozhovoru: **Do šesti let není vhodné dítě kamkoli dávat, protože je mi nejlépe u matky. Naopak déle než po šestém roce by se dítě nemělo držet doma a mělo by se učit a vzdělávat dále, což navazuje na povinnou školní docházku.** (Komenský, 2007, s. 87-89). Ve výsledcích výzkumu uvidíme, jak ji vnímá současný učitel, student a rodič dětí v předškolním věku.

2 OBECNÁ PORADA O NÁPRAVĚ VĚCÍ LIDSKÝCH

V uvedeném díle nás zajímá především část čtvrtá Pampaedia, v níž se hlouběji zaměříme na kapitolu IX s názvem Školu útlého dětství.

Hned na úvod se Komenský opět obrací ke Kristu a Bohu. Uvádí také definici: „*Dítě je nový člověk právě na svět vzešlý, ve všech věcech neopracovaný, ve všem teprve vzdělání vyžadující.*“ (Komenský, 1992, s. 79) a dodává k této definici, že: „*člověk neopracovaný a vzdělání vyžadující.*“ (Komenský, 1992, s. 79) Zde dochází ke srovnání člověka vzdělaného a nevzdělaného. Osobně bych musela s Komenským souhlasit i dnes. Lidé nemusí mít vysokoškolské diplomy a nejrůznější ocenění, aby mohli být chytrí. Jde především o to, zda mají bystrou a zvědavou mysl, nejsou líní a chtějí si rozšiřovat své obzory ve všech směrech. A o stejný princip podle mého názoru šlo i Komenskému. Samozřejmě kladl velký důraz na vzdělání, ale důležitá pro něj byla také mravní výchova, spravedlivost, skromnost, ochota a víra k Bohu (Komenský, 1992, s. 79-80).

Autor uvádí několik rozumových důvodů na všeobecnou nápravu a hned první zní následovně: „*Celá naděje na všeobecnou nápravu věcí závisí na první výchově.*“ (Komenský, 1992, s. 80) On sám věřil tomu, že se z nás stanou takoví lidé, jaké nás utvořila právě tato první výchova. Právě v nejtětlejším věku se nejvíce formuje osobnost každého z nás. Není tomu jinak i v dnešních mateřských školách. Správně položené základy výchovy a vzdělání si děti odnáší s sebou dále a podílí se tak na dalším rozvoji dítěte. S dalšími myšlenkami by jistě souhlasili i dnešní pedagogové, protože uvádí, že je zbytečné trestat dospělého člověka. A nejčastěji tomu bývalo fyzicky jako holí, vězením, mečem, nebo mučením. Bylo by tedy jistě lepší napravit vše rozumem a nejlépe v dětství. Komenský má v oblibě přirovnání a ani zde jedno nechybí. „*V semenech je obsažena celá síla rostliny. Tedy co se stane se semenem, stane se s celou rostlinou.*“ (Komenský, 1992, s. 80)

Je tedy v naší moderní době vhodnější, abychom již malé děti vzdělávali a vštěpovali jim touhu po vědění a zvědavou mysl, protože jako sám autor uvádí: „*Dětství je jaro života.*“ (Komenský, 1992, s. 80) A chyby, kterých se dopouštěli vychovatelé a učitelé tenkrát a dopouští se jich i dnes, negativně provází děti celý život. Naopak správné vedení v harmonickém prostředí ovlivňuje jedince kladně. Ovšem tou nejzákladnější výchovou a zároveň i vzděláváním bylo a je i dnes pro každé dítě rodinná výchova. Je vhodnější, aby se o dítě starali jejich rodiče a ne vychovatelé nebo jiní

pěstouni, i když mají rodiče právo si je najímat kvůli své zaměstnanosti. Mělo by se dbát na řádnou výchovu, protože rodiče jsou často ke svým dětem mírní a nedůslední. Často jsou přesvědčeni o správnosti svého postoje a výchovné chyby hledají jinde než u sebe (Komenský, 1992, s. 79-83).

Rovněž je velice důležité, aby bylo s výchovou a vzděláváním dětí započato již v raném věku. Je pravdou, že člověk se může vzdělávat v každém věku, ale sám Komenský uvádí, že to nikdy nebude s takovým prospěchem, protože se promarní první příležitosti k učení. A ty jsou podle něj velmi zásadní. I dnes platí, že podle základu, který děti dostanou v předškolním věku, s ním pak mohou nakládat dál. Je uvedeno, že by měla být mysl zabavena užitečnými věcmi, jinak bude řešit zbytečné někdy až škodlivé myšlenky. Z toho plyne, že dobrý život závisí na dobré výchově, která je včas zahájena (Komenský, 1992, 79-85).

Komenský uvádí i několik cílů prvního vzdělávání, z nichž mezi prvními se opět vyzdvihuje víra k Bohu a tím odpoutání od ďábla. Další jsou samozřejmě důležité znalosti nebo správný kontakt s lidmi.

Dále pak autor rozděluje školu útlého dětství na šest tříd:

„I. třídu novorozeneckou, půldruhého měsíce;

II. třídu kojeneckou, půldruhého roku;

III. třídu žvatlání a prvních krůčků;

IV. třídu mluvení a vnímání;

V. třídu mravů a zbožnosti;

VI. školu společnou čili pro první vyučování.“ (Komenský, 1992, s. 85).

V I. třídě je kladen důraz především na to, aby děti již od narození byly zasvěcovány Bohu. S dětmi jsou srovnávány budovy postavené na počest Bohu, které jsou také zasvěceny hned po dokončení stavby a ne v době, kdy jsou již staré. Tak by se mělo postupovat i u dětí. Začít modlitbami, křtem a následně dobrou výchovou. V dnešní moderní době se od víry, modliteb a křtů upouští. Mohli bychom ovšem uvažovat o tom, že jako tehdy, tak i dnes, potřebují děti jistotu a řád, což spadá právě do správné výchovy. (Komenský, 1992, s. 79-85).

II. třída se zaměřuje především na kojení. Komenský se domnívá, že není hlavním cílem jen krmit děti a srovnává tuto činnost s krmením dobytka, aby hlavně rostl. Zásadní je rovněž dětem nevštěpovat hloupost, ba právě naopak. Děti by se neměly dávat hloupým kojným, aby od nich právě tuto hloupost nepochytily. A již dvouleté děti můžeme učit o Bohu, životě i smrti. Říká se, že lidská hloupost je nesmrtelná, a proto bychom neměli ani dnes dopustit, aby jí byly děti vystavené. Není žádný důvod nesouhlasit s tím, že děti si nejvíce zafixují právě to, co se naučí v útlém věku. Proto by se měli rodiče a samozřejmě i učitelky mateřských škol vyhýbat hloupým a nepříznivým vlivům, neměli by činit ukvapená rozhodnutí a závěry (Komenský, 1992, s. 85-88).

Třetí třída je zásadní z hlediska učení řeči a chůze. V řeči by se mělo začínat pojmenováváním věcí, za kterými se dítě otáčí, se kterými se setkává. Je vhodnější používat jednoduchá výstižná slova než složitá nebo zdobnělá. Také by se mělo postupovat od celku, tak že se dítě nejdříve naučí slovo pes a později až ocas, uši, atd. Slova by se také měla udržovat v určité souvislosti. S těmito body by jistě souhlasila spousta pedagogů i dnes, protože děti svou řeč začínají jednoduchými slabikami a slovy a později přechází ve složitější výrazy a jednoduché věty. Dětem by se také nemělo bránit v pohybu. Naopak by se měly podporovat a povzbuzovat i ty, které jsou línější. Děti by měly být čilé, schopné jednodušších prací, moudré a měly by ve všech činnostech, postupech, ale i věcech vidět přínos. Já, jako budoucí pedagog, musím ne jinak, než souhlasit. Sama vím, že pohyb je pro děti důležitý. Každé dítě a jeho vývoj je individuální, ale nikdo by jej neměl vést k lenosti a nic nedělání. Každodenní pohyb je pro děti důležité nejen v útlém věku, ale i v dospívání a dospělosti, a to především kvůli správnému tělesnému vývoji a jisté fyzické kondici. V dnešní době roste počet dětí, kterým hrozí nebo již trpí dětskou obezitou, čemuž se dá částečně předejít i pravidelným pohybem (Komenský, 1992, s. 85-88).

Smyslové vnímání je název čtvrté třídy, ve které je zdůrazněno, že děti ještě v sobě žádné pojmy nemají, teprve se do nich musejí dostat přes smysly. Při utváření vloh by měla mít především přednost starost o smysly. Dále se hovoří o jazyku a jeho učení. I dnes, stejně jako v knize, by se mělo uvažovat o učení jazyka od jednoduchého broukání přes žvatlání až po řeč. Je tedy důležité, abychom u dětí zavedli, že mají vše zkoumat svými vlastními smysly. Vše vidět, na vše si sáhnout. Díky tomu budou mít zdravý úsudek. Správné zaměření smyslů, jak uvádí Komenský, spočívá v tom: „1. aby se probouzely k utváření bystrých hlav; 2. aby se utvářely k správnému chápání věcí myslí; 3. aby se odvracely od věcí škodlivých.“ (Komenský, 1992, s. 88)

V páté třídě mravů a zbožnosti je uvedeno, že k utváření mravů by mělo docházet v době, kdy děti začnou něco chtít nebo se něčeho bát. A to i přesto, že ještě samy neumí mluvit. Mnoho rodičů by nesouhlasně tvrdilo, že i starší děti nechápou, co je správné a co ne, což ovšem není pravda. Faktem je, že i když nechápou smysl řeči a slov, tak rozumí tónu, výšce a barvě hlasu. A právě podle toho poznají, zda se na ně člověk zlobí a jsou kárány nebo jsou chváleny. Dále je uvedeno, že se děti učí mravům třemi způsoby: příklady, poučováním a kázní. U příkladů je důležité nejen odstraňovat ty špatné, ale také utvářet ty dobré, což je nadčasová myšlenka vhodná pro jakoukoli dobu. Poučování by mělo být otevřené, s jasnými slovy i podobenstvím. Kázeň má v tomto věku největší význam a měla by obsahovat stálý dozor, moudrý výcvik a moudré řízení. A samozřejmě by neměla obsahovat tělesné tresty. Dnes se od kázně v rodinách trochu upouští a do popředí se dostávají spíše liberálnější metody výchovy (Komenský, 1992, s. 89-91).

V další části této kapitoly se Komenský zaměřuje opět ve třech způsobech učení (příklady, poučování, kázeň), na zbožnost. V domově by ráno i večer měly probíhat společné modlitby. Rodiče by své děti měli brát do kostela a samy děti by měly často slýchat o Bohu a příběhy o jeho soudech. Také by se měly učit základy víry, křesťanství, lásky, víry a naděje. Následuje několik modliteb. Například: před spaním, ranní modlitbička, díkuvzdání po jídle nebo kratičká modlitba při jídle. Jak jsem již několikrát uvedla, tak se od víry v dnešní době upouští. Domnívám se, že by se v současnosti měla víra více promítnout do morálky a výchovy dětí. Jak je známo, víra vždy udržovala především chudý lid v poslušnosti a oddanosti. Děti měly spoustu povinností, a tím si vytvářely zodpovědnost, což jistě nebylo na škodu (Komenský, 1992, s. 89-91).

V poslední VI. třídě Škole klínu mateřského společným pobýváním a činnostmi, by si děti měly hrát, zpívat, počítat, učit se dobrým mravům a zbožnosti. To vše by se mělo dít pod dohledem počestných žen a probíhat od čtyř do šesti let věku dítětem. Dalo by se říct, že právě tyto instituce jsou předchůdci dnešních mateřských škol. Pro děti je samozřejmě těžké naučit se základy, a proto autor uvádí, že by mělo toto vzdělávání probíhat jako hra. Tak by tomu mělo být samozřejmě i dnes. Jako příklad je uvedena hra s kostkami, při které se děti učí samohlásky a souhlásky a později dvojhlásky. Takto by měly být děti připraveny pro další výchovu a vzdělávání ve starším věku (Komenský, 1992, s. 89-91).

Z této kapitoly bakalářské práce je pro zkoumání mých stanovených cílů nejdůležitější to, že se s mnoha myšlenkami, které byly v tomto díle uvedeny, setkávám každý den. Vím, že mnozí netuší, že právě Komenský stál u zrodu těchto myšlenek. Je

zajímavé brát některé věci jako samozřejmé, a přitom jsem se z tohoto díla dozvěděla mnoho dosud neznámých, ale velmi užitečných informací, jak o nich přemýšlel sám autor. Za nadčasové jistě můžeme považovat rozdělení předškolního věku na etapy, a to již od narození. Dříve se na období dětství pohlíželo jako na jeden celek. Komenský byl mezi prvními, kdo se toto velké období snažil rozdělit. Zřejmě si uvědomoval, že v každé části dětství doprovází vývoj jiné potřeby, objevují se typické znaky atd. Dnes považujeme nejruznější klasifikace a rozdělení dětství na etapy jako samozřejmost. Ovšem v době, kdy žil Komenský tomu tak nebylo, a proto lze tyto teze považovat za nadčasové. Tímto dílem se Komenský snažil spojit lidské vědění tak, „*aby byl vybudován lepší svět...*“ (Dolejší, 2005, s. 127). A je velká škoda, že toto obsáhlé dílo nestihl dokončit.

3 OPERA DIDACTICA OMNIA

Tato studie, kterou se zabývá Dagmar Čapková, se jmenuje stejně jako soubor filozoficko-pedagogických spisů Komenského. I přes to, že byl napsán v cizině, vztahuje se k pracím, které napsal před odchodem do exilu.

Komenský prisuzoval vady ve vzdělávání především v násilné metodě a to nejen jako student, ale i jako učitel. Šlo mu především o to vychovávat a vzděláváním obohacovat národ. Komenský se snažil o vnitřní prohloubení člověka, o vznik lepšího člověka a lepší společnost. Nejprve tu českou a následně světovou. A tak se základním filosofickým zaměřením stalo poznávání světa jako celku, věděním nebo zlepšování mravností, která vedla k zdokonalování, nápravě života všech i k nápravě světa. Komenský již z exilu plánoval návrh na obnovu českého národního školství. Bohužel tento projekt zůstal jen v podobě náčrtku. Doporučoval však, aby se učebnice, které navrhl pro českou národní školu, psaly i pro jiné země v jejich jazycích (Čapková in Chocholová, Pánková, Steiner, 2009, s. 39-43).

A právě v roce 1656 shledal Komenský příčiny pro vznik ODO. Jak už jsem zmínila, bylo to úsilí o nápravu života a světa, s čímž souvisí reforma vzdělávání a výchovy od nejtělejšího dětství až po dokončení vysokoškolského studia. A právě toto dílo mělo nastínit výsledky teoretického bádání usilující o reformu latinské školy. O tu byl v tehdejší době největší zájem. Z Didaktiky použil pojetí člověka a jeho vztah ke světu jako k celku. V úvodních kapitolách jsou zařazeny vzdělávací a výchovné principy z filosofického hlediska. Také se zde je začleněna teorie a praxe, které by měly být sledovány z individuálního i sociálního hlediska. V obou Didaktikách se vztah teorie a praxe objevuje spolu s pojmem *chrésis*, což znamená: „*užívání v životě a varování před zneužitím*“ (Čapková in Chocholová, Pánková, Steiner, 2009, s. 43).

ODO je strukturována do čtyř dílů. Úvodní je z jeho prvního pobytu (celkem byly tři: 1628-1641, 1648-1650, 1654-1656) v exilu v polském Lešně. Práce v Elblagu (1642-1648) na reformě prostřednictvím učebnic pro švédské školy a druhý pobyt v Lešně bylo období druhého dílu. Třetí díl pochází z doby, kdy působil v Blatném potoku (1650-1654) a poslední díl napsal v Amsterdamu mezi roky 1656 a 1657. Ovšem toto dílo je mnohem složitější, než se zdá. Obsahuje mnoho nedokončených úvah. Sám Komenský jednou v dopise napsal: „*Kéž bych bud' víc zmohl, nebo méně chtěl!*“ (Čapková in Chocholová, Pánková, Steiner, 2009, s. 44). Vedle školního vzdělávání pracoval také na předškolní

výchově, kam spadala i prenatalní péče o dítě a jeho matku. Každý z těchto čtyř dílů má jeden nebo dva hlavní teoretické principy. „*Vztah člověka k celku světa, pojetí jednoty člověka a světa, jednota pansofie – filozofie života a utváření člověka, jednotu individuálního a sociálního, vztah všeobecného a dílčího*“ (Čapková in Chocholová, Pánková, Steiner, 2009, s. 45). To jsou zásady prvního dílu, které jsou zároveň obsaženy ve Velké didaktice. V tomto dílu se Komenský také zaměřil na vztah všeobecného a specializovaného vzdělávání. Popisuje utváření člověka jak obecně, tak i v jednotlivých obdobích věkového vývoje. A právě tady má své místo výchova od prenatalního období až do šesti let (Čapková in Chocholová, Pánková, Steiner, 2009, s. 43-45).

V prvním díle jsou rozebírány vztahy obecných disciplín s těmi speciálními, pak ve druhém Komenský dokládá podrobnějším příkladem jazykové výuky. A právě jazykové vzdělání je zde probíráno ve vztahu k obecné teorii a didaktické metodologii i ve vztahu k obecné teorii jazyka. Do celého systému je ve třetím díle dále zařazen pohled k jednotě fyzického i duševního zdraví a myšlenka sebevzdělávání. To se objevuje v drobných spisech o pojetí vzdělávání, o četbě knih, o kombinaci metodických přístupů, atd. Komenský psal spisy určené pro čtvrtý díl ODO, avšak za nejdůležitější považoval zásadu přirozenosti. A to nejen z vnějšího pohledu, ale zaměřil se i na stránku vnitřní. Tak jako v ODO, také v Obecné poradě zdůrazňoval přirozenost každé věci, která sjednocuje jedince se společností. A obecně by se dalo říct, že se Opera didactica omnia stala předstupněm Obecné porady o nápravě věcí lidských nejen proto, že na obou těchto dílech pracoval Komenský současně (Čapková in Chocholová, Pánková, Steiner, 2009, s. 43-46).

Ovšem o ohlasu k této studii Komenského mnoho nevíme. Mohou se zmínit Magnus Hesenthaler, Gottfried Wilhelm Leibnitz nebo Justus Docemius, kteří s tímto dílem pracovali. Uvedené zdroje nejsou jistě dostačující a samozřejmě se snadněji nacházejí negativní ohlasy. Až v 19. století začal být tento soubor více vyhledáván a překládán. U nás se dříve zaměřovalo na českou Didaktiku (asi od roku 1841) a později až na Velkou didaktiku právě z ODO (asi od roku 1876). A právě ta vycházela v mnoha evropských zemích a jazycích. Například srbochorvatsky, polsky, rusky, anglicky, atd. S překlady se pokračovalo rychle i v následujícím 20. století. Prozkoumat a zjistit ohlas Komenského díla Opera didactica omnia v každé zemi je úkolem pro budoucnost. (Čapková in Chocholová, Pánková, Steiner, 2009, s. 45-54).

V rozebraném díle je zcela zřetelně zhodnocen odkaz Komenského pro dnešní dobu. Pro moji bakalářskou práci je nejdůležitější, že sama autorka považuje tento soubor

spisů za důležitý. Komenský mezi prvními myslel na výchovu nejen v útlém věku, od 3 do 6 let, ale i před třetím rokem života nebo ještě před narozením. V dnešní době se také často řeší myšlenka sebevzdělávání, o kterém přemýšlet již samotný Jan Amos Komenský zhruba před 400 lety. Z této studie tedy vyplývá, že je pro dnešní dobu odkaz Komenského nejen stále aktuální, ale rovněž dokazuje, že je autor právem nazýván Učitelem národů. Je tomu tak především kvůli zájmu o díla tohoto pedagoga a aktuálním otázkám, které se řeší v dnešní pedagogice. V nich lze zčásti rozeznat teze, které prosazoval samotný Komenský.

4 ODKAZ KULTUŘE VZDĚLÁVÁNÍ

Z pohledu této publikace se zaměříme na dvě její kapitoly. Jedná se o kulturu vzdělávání na počátku milénia a Vychováváme člověka vzdělaného, nebo informovaného. Autory těchto studií jsou Zdeněk Helus a Miloslav Petrušek.

4.1 Kultura vzdělávání na počátku milénia – edukační výzvy současnosti

V zjišťování odkazu Komenského pro současnou kulturu vzdělávání jsme čerpali informace ze studie Zdeňka Heluse. Autor se zamýšlí nad počátkem milénia a snaží se pojmenovat rozpory, které jej provázejí.

V první části studie se Helus zaměřuje především na vysvětlení tří znaků, které jsou typickými právě pro počátek milénia. První naznačuje dobu, ve které nastupují změny neuvěřitelně rychle a ovlivňují životy lidí dosud nevídaným způsobem. Helus uvádí několik pramenů, z jejichž charakteristických znaků čerpá. Martin Rees, který je členem britské Královské vědecké společnosti tvrdí, že za poslední století se událo více změn než za celé předešlé tisíciletí. A také soudí, že tato období budou ještě zastíněna stoletím, které právě nastalo. Otevírají se také zcela nové oblasti změn, které zasahují do podoby lidské povahy a podoby člověka. O proudu změn také uvažoval Alvin Toffer, který dospíval k závěrům pro vzdělávací systém. Ten by měl chránit lidi před šokem z budoucnosti, jinak řečeno by je měl uvádět do přijatelné a spoluutvářené budoucnosti. Jistě bychom se s těmito odborníky shodli, že dnešní zmodernizovaná a uspěchaná doba přináší až příliš mnoho změn a že vše postupuje neuvěřitelným tempem. Proto je důležité zaměřit se na to, jak s těmito změnami pracovat, vyrovnat se s nimi a nepodlehnout jejich rychlému postupu a vlivu (Helus in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 671-672).

Hlavním cílem vzdělávání by se mělo stát **zvýšení adaptivních schopností jednotlivce**. Nestačí již pouze chápat minulost nebo porozumět přítomnosti, ale důležitým se stávají především představy o budoucnosti. Půjde nejen o zaměstnání a profese, které budou za několik desítek let potřebné, ale také o lidské vztahy, o druhy etických a molárních problémů, které nastanou nebo o technologie, kterými budeme obklopeni. Tyto a mnoho dalších oblastí v našem světě bude nutné řešit mnohem dříve, než doopravdy nastanou (Helus in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 671-672).

Ve druhém znaku jde o to, že změny mohou mít jak pozitivní, tak negativní dopady. Samozřejmě je uváděno, že se většině z nás se daří mnohem lépe než předtím, roste hrubý společenský produkt, stav vzdělanosti, zlepšuje se sociální postavení žen a mnoho dalšího. Se stoupající životní úrovní rostou i naše nároky. Jsme proto i přesto šťastni a spokojeni? A pokud ano, bude tomu tak navždy? Zlepšování životních podmínek však neplatí celosvětově. Mám na mysli především země v Africe a Asii, dále i ty, kteří nejsou schopni nebo ochotni stačit tomuto vývoji nebo se mu přizpůsobit. Je důležité myslet na to, abychom my nebo někdo jiný (nepřátelé) **nezničil vymoženosti naší civilizace** (Helus in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 672-673).

Třetím a posledním znakem je fakt, že změnám nelze zabránit ani je zastavit. Je zcela jasné, že máme spoustu výhod. Žijeme déle, cestujeme více, vedle světů reálných existují i světy virtuální, vznikají stále nové objevy a mnoho dalších. Na druhou stranu je tato doba přirovnávána k sopce, což je velice výstižné, protože nikdy nevíme, kdy může tato sopka vybuchnout. Martin Rees napsal na otázku: „*přežije-li lidstvo svůj úspěch*“ odpověď: „*Šance, že naše civilizace dožije konce tohoto století, není dle mého názoru vyšší než padesát procent. Svými činy a rozhodnutími můžeme dnes položit základy neomezené budoucnosti života (nejen na Zemi, ale možná i daleko mimo ni). Na druhé straně může technologie dvacátého prvního století, ať už skrze zlý záměr nebo neúmyslné pochybení, ohrozit potenciál života a odsoudit současná i budoucí pokolení k zániku.*“ Na závěr je důležité zmínit, že je třeba něco podniknout, v neposlední řadě právě v edukaci (Helus in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, 673-674).

Helus se dále zamýšlí nad společností vědění a její edukační kulturou. Konstatuje, že informační a komunikační technologie jsou činiteli, které zasahují do života lidí nejen v oblasti vědy a techniky, ale také v lékařství, vzdělávání, sociální péči. Objevuje se také v provozu domácnosti, zábavě nebo styku mezi lidmi. Je samozřejmostí že díky novým technickým zdrojům se všem rozšiřuje horizont. Zároveň však vyvstává obava, že mohou uniknout důležité informace, které mohou být i zneužity. S touto problematikou se objevuje redukcionismus, který se vyvozuje dominancí informací, které překračují určité meze. Zároveň se tvrdí, že právě **redukcionismu je třeba čelit**. Informace jsou předpokladem pro vědění. Systémové vazby jsou charakterizovány pěti klíčovými vědomostními procesy:

- učení

- produkce vědění
- rozšiřování vědění
- aplikace vědění
- management vědění (Helus in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 673-674).

Vzdělání by mělo způsobovat to, že se ptáme, odkud a proč určité informace vznikly, k čemu slouží, kterým směrem míří, kam až sahají jejich hranice a o jaké další informace je třeba usilovat. Vědění se nás snaží přibližovat k tématům názoru nebo ke kritickému diskurzu, a proto hovoříme o společnosti vědění. Ta je charakterizována těmito znaky:

- Prudký nárůst procenta produktů, které jsou jen málo náročné na suroviny, ovšem vyžadující rozsáhlé know-how. Za největší úspěch v podobě investic do vědění považujeme zjištění informací o tom, jak daný produkt efektivně vyrobit a uvést na trh.
- Vznikají infrastruktury druhého řádu, kde jádro informací tvoří stále dokonalejší informační a komunikační technologie.
- Těmto skutečnostem odpovídá prioritní zájem o kvalitu lidských zdrojů, definovanou přednostně vzděláním. Umožňují jedinci způsobilý pohyb v informačním prostředí. Tím pádem může komunikovat, získávat, vytvářet a využívat poznatky. Lidské zdroje pak v podstatě znamenají zapojitelnost do produkce hodnot a prosociálních vztahů, pracovní mobilitu, schopnost podílet se na utváření ekonomiky znalostí, která je založena na inovacích, které jsou opřené o znalosti v příslušných oborech.
- S tím ovšem souvisí důsledky pro sociální stratifikaci obyvatelstva. Jedná se o společenskou prestiž, přístup k vysokému hodnocení, hlediska rodinného původu, převzatý majetek, atd.
- Tím se ukazuje, že výše úrovně vzdělání nemá význam jen pro profesní postavení, ale také působí v oblasti odolnosti vůči sociálním deviacím, způsobu života a jeho kvality nebo kvality péče o děti.

Vzdělávání by nemělo být v žádném případě založeno pouze na předávání poznatků, ale mělo by využívat strategii komplexní edukační péče. **V potenciálu růstu a rozvoje často brání výuka, která nebere v úvahu specifika osobnosti jedince** (Helus in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 674-679).

Vzdělávací systém by měl mít tyto znaky:

- transparentnost
- dostupnost
- otevřenost
- inovativnost
- internacionalizace

Musíme se také podívat na možnosti, že **edukační kulturu společnosti ohrožují obtížně řešitelné problémy**. Příkladem může být **nedostatečné zabezpečení učitelské profese**, klesá zájem o toto povolání, zvláště pak v některých zemích. S touto problematikou souvisí odchody perspektivních, dynamických a schopných jedinců kvůli běžnému nedostatečnému financování škol (Helus in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 674-679).

Auror vyvozuje pojmové spojení **pedagogika obratu** jako výzvu současnosti. V této oblasti je inspirující zpráva komise UNESCO vydaná roku 1996 pod názvem Učení je skryté bohatství – vzdělávání pro 21. století. V předmluvě se píše: *„Na prahu nového století, jehož vyhlídky vyvolávají úzkost i naději, je důležité, aby všichni lidé se smyslem pro odpovědnost obrátili svou pozornost na cíle a prostředky vzdělávání.“* (Helus in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 679) Dále tato zpráva také uvádí: *„Vzdělávání se ocitlo v samotném středu procesu rozvoje osobnosti a společnosti. Jeho úkolem je umožnit každému z nás ... plně se rozvinout a uplatňovat veškerý náš tvořivý potenciál.“* (Helus in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 679)

A proto by tato myšlenka měla být podle mého názoru aktuální pro vzdělávání v jakékoli době. A právě k těmto myšlenkám se vztahují **4 pilíře. Učit se poznávat, učit se jednat, učit se žít společně a učit se být**, které tvoří základ budoucí edukace.

V uvedené problematice se objevují výzvy, které iniciují jinou kulturu edukace. Ta se označuje edukační kulturou obratu, s níž souvisí dva pojmy. Potenciality a celoživotní vzdělání. S bohatstvím potencialit souvisí cíle, jak být šťastný a prožívat radost, ale i umět se radovat z radosti druhých lidí, vcítit se do druhého, vnímat lásku, atd. Potenciality mají své místo v souvislosti s hodnotami, které vytvářejí celistvost člověka. V celoživotní edukaci jde o to, že každé období života má v životě své možnosti a dary,

kteřé musí každý sám rozvíjet, ale na druhou stranu u druhých respektovat a podporovat (Helus in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 679-681).

Edukační kultura odpovídá výzvám, které radí, aby edukace byla službou takovému vývoji:

- *„vývoji, kterým jedinec realizuje své potenciality;*
- *vývoji jako životní cestě, která je v rostoucí míře tvůrčím dílem a je za ně také v rostoucí míře třeba brát zodpovědnost;*
- *vývoji, kterým usilujeme o svou celistvost a kterým také tuto svou celistvost bráníme před tlaky i pokušeními být redukováni či redukovat sami sebe na pouhou částečnost, odvozanou od mimolidských účelů;*
- *vývoji, kterým jedinec objevuje své poslání, díky němuž žije život, jaký je hodno žít“* (Helus in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 679-681).

Závěrem autor uvádí, že velká osobnost je člověk, který dosáhl nadhledu, má vizi, jejíž platnost trvá. Zmiňuje Komenského, který byl zjevně velkým člověkem, a proto je logické a přirozené obracet se k jeho vizím a odkazům i dnes (Helus in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 680-681).

4.2 Vychováváme člověka vzdělaného, nebo informovaného? Současné vzdělávací systémy v čase postmodernity

Touto studií se zabývá Miloslav Petrušek a je rozdělena na deset kratších celků.

V prvním autor uvažuje o tom, že o většině myšlenek, které v dnešní době řešíme, již někdo přemýšlel a zformuloval jejich definice nebo je shrnul do souborů. Je zde uveden například pojem „diskurz“, který je využívám především ve filozofii. V dalším bodu se Petrušek zaměřil na propojenost výchovných a vzdělávacích procesů s procesy politickými a také ekonomickými. Souhrnně by se dalo říct, že výchova a vzdělávání jsou v dnešní době velice závislé na ekonomickém systému, dále pak více na médiích a sociopolitických formách, než na technickém a technologickém rozvoji (Petrušek in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 686-689).

V navazující třetí části se objevují pojmy jako nihilismus, relativismus nebo cynismus. S touto bezohledností, necitlivostí a popíráním musel bojovat edukační systém

již za Komenského. Ovšem všichni bychom měli brát v potaz to, jak žili naši dědečkové a jaký byl tehdejší systém vzdělávání. A logicky lze vyvodit, že v dnešní době musí být edukační systém odlišný stejně jako podmínky, prostředky a pomůcky sloužící k edukaci (Petrusek in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 686-689).

V další části se autor dostává právě k člověku informovanému a zároveň vzdělanému. Odpovídá jasně, že vzdělaný člověk znamená více než informovaný. A právě vzdělanost a informovanost by měla být v rovnováze. Člověk by měl být harmonicky vzdělaný a jeho vzdělání a získané informace by měly mít všeobecný rozhled a rozsah. Již od počátku šedesátých let tvrdil Daniel Bell, že postindustriální společnost bude společností vědění a ne informační společností. Bell se zabýval i tím, že se vzděláním úzce souvisí jak politická a ekonomická, ale i mnohé další. Je také uvedeno, že se věda začala od roku 1977 měnit a to především v oblasti vědy akademické, primárně abstraktní a univerzitní, a tím ztrácet osobitý charakter. Skutečnou vědu pak dělalo jen velmi málo lidí a ti ostatní jen prováděli výzkum (Petrusek in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 689-691).

V šestém bodu autor opět srovnává informační společnost se společností vědění. Často jsou obě tyto společnosti používány jako synonyma. Ovšem to se stává častou chybou. Společnost informační logicky pracuje s informacemi a je typická pro zpracování, uchování a šíření informací. Informační specifikum společnosti se pak shrnuje do těchto bodů:

1. *„množství, uspořádání a uložení informací je historicky bezprecedentní - společnost nikdy nedisponovala takovým množstvím informací a neprodukovala jich tolik jako společnost naše*
2. *tento fakt má ambivalentní podobu – lze jej hodnotit pozitivně i negativně*
3. *informační společnost zakládá možný a již dnes viditelný radikální a opět v dějinách nevídaný rozchod s tradičním věděním a kulturní tradicí vůbec*
4. *informační systémy vstupují do všech oblastí společenského života*
5. *informační společnost je ovládána ekonomickým a žádným jiným subsystémem*
6. *ačkoliv informace interpenetrují do všech oblastí sociálního života, jsou nerovnoměrně rozděleny v tom smyslu, že jsou nerovně přístupné*
7. *nová informační společnost zásadně mění interakční systémy mezi lidmi*
8. *svět se informačně globalizuje“* (Petrusek in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 691-692).

Langdon Winner vypracoval tři paradoxy informační společnosti, které jsou uvedeny v sedmé části. Jedná se o následující:

1. *paradox inteligence*
2. *paradox životního a kreativního prostoru*
3. *paradox elektronické demokracie*“ (Petrušek in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 693).

K prvnímu paradoxu by se dalo říct, že ačkoli roste objem disponibilního vědění ve společnosti, tak jsou výsledky výuky horší a použití osvojeného kapitálu je čím dál nižší. V druhém paradoxu jde o prostor, svobodu a tvořivost. I přes rozšiřování možností těchto pojmů dochází spíše k poklesu tvořivosti a ubíjení svobody volby pro aktivní činnost během volného času. A i když v posledním paradoxu dochází k rozšiřování elektronických médií, lidé se více dívají, tak se snaží méně porozumět (Petrušek in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 693-694).

Dále je informační společnost přirovnána k neofilní. To znamená, že má ráda nové věci. Například v oblékání, technice, v zábavě, atd. Ovšem dá se v takové společnosti žít dlouhodobě?? V dnešní době se vedou rozpory i o to, co se má ve školách vlastně učit. Co se učilo dříve je pro mnohé zastaralé a v praxi absolutně nevyužitelné, ale je dobré a správné odbourat všechny tyto prvky z dnešní edukace?! V osmé části se dozvídáme, že se současná společnost stále více zaměřuje na vědění, které je nějak zhodnoceno (ať už tržně nebo mediálně). A přitom bychom se měli věnovat také vědění, které probíhá v rámci vědeckého výzkumu a jeho společenství. Dnes jsou především mladí lidé odloučení od tradiční představy kultury. Již zmíněný volný čas tráví neaktivními činnostmi. Sledují romantické a smyšlené filmy nebo poslouchají moderní hudbu, která je spíše beze slov a jakýchkoliv sdělení. A to všechno právě umožňují všemocná a všudypřítomná média (Petrušek in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 693-695).

V poslední části je důležité, aby i pedagogika vzala na vědomí fakt, že se radikálně změnil vztah člověka k tělu, sexualitě, turistice, drogám, atd. A možná se v budoucnu objeví rozpory i mezi pedagogy, kteří budou chtít vyučovat Shakespeara a kteří budou chtít v literatuře rozebírat dobré a špatné komiksy. Nové technologie nám jistě přenesly mnoho. Díky nim poznáváme nejen svět kolem nás, ale poznáváme zároveň i sami sebe. Na závěr sám autor zmiňuje, že i když žijeme v bohaté společnosti, tak nemá ani ten, kdo se do

blahobytu narodí zaručeno, že v něm také zemře (Petrušek in Chocholová, Pánková, Šteiner, 2009, s. 695-696).

Oba autoři, jejichž postoje jsme rozebrali v této části bakalářské práce, ukázali, jak aktuální jsou myšlenky Komenského v dnešní přelomové době, která mění podmínky výchovy a vzdělávání zásadním způsobem.

5 SOUČASNÉ RVP PRO PV

Rámcový vzdělávací program je používám od roku 2004, což je několik set let od doby, kdy žil a tvořil svá díla Jan Amos Komenský. Jeho tehdejší myšlenky, které se snažil navzdory době prosadit, se objevují v tomto dokumentu a tvoří základ pro současné předškolní vzdělávání. Již na úvod, v hlavních principech RVP, je kladen důraz na akceptování specifík dětí předškolního věku a jeho individuálních potřeb a možností, což považoval za důležité i sám Komenský. Tento program se také zaměřuje na osvojování klíčových kompetencí, které jsou pak využity a slouží jako předpoklad k dalšímu vzdělávání. Institucionální vzdělávání by mělo doplňovat rodinnou výchovu, která je základem výchovy a vzdělávání dětí předškolního věku, což naznačují myšlenky Komenského. Ten tvrdil, že by se s výchovou a vzděláváním dětí nemělo čekat až na učitele, ale měli by začít sami rodiče (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004, s. 6-11).

Rámcové cíle jsou v dokumentu uvedeny takto:

1. *„rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání*
2. *osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost*
3. *získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí“* (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004, s. 11).

Uvedené rámcové cíle jako by vycházely z názorů, které prosazoval již sám Komenský. Stejně jako tomu je u klíčových kompetencí, které by měly být stěžejní nejen pro přípravu a následně nástup do školy, ale i do dalších životních etap a především pro celoživotní vzdělávání (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004, s. 11).

Co se týče obsahu vzdělávání v RVP, tak i Komenský tvrdil, že předškolní vzdělávání, anebo také škola útlého dětství, je pro děti ve věku tří až šesti let. V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání je zdůrazněno, že i když se vzdělávací obsah rozděluje na jednotlivé oblasti, tak jejich obsahy se prolínají, ovlivňují a podmiňují navzájem. A jistě by nás napadla jiná Komenského myšlenka, která hovoří o systematickosti a soustavnosti. Celý RVP navazuje na myšlenky a celoživotní dílo Komenského i v oblasti propojování teorie s praxí (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004, s. 14-32).

Je tedy jasné, že myšlenky Jana Amose Komenského jsou do jisté míry nadčasové. Tyto a mnohé další bychom našli právě v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Objevují se například i v podmínkách předškolního vzdělávání, ve kterých se zabývají především životosprávou, psychosomatickými podmínkami, organizací a řízením mateřské školy, personálním a pedagogickým zajištěním, a nebo i spoluúčastí rodičů (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004, s. 32-36).

I přes zdánlivou rozdílnost pojmů v podobě myšlenek Komenského a moderním zpracováním kurikulárního dokumentu v podobě RVP, řeší současný dokument často v praxi naprosto stejné situace. Jednou z mála rozdílných oblastí, které Komenský řešil a které v té době zastávaly nezaměnitelné místo, tvoří náboženské otázky. V současnosti již není otázka víry základem výchovy a vzdělávání.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM

V empirické části bakalářské práce se budeme zabývat především zpracováním získaných dat. Ty jsme získali prostřednictvím hloubkových rozhovorů, které jsme prováděli s učitelkami mateřských škol, s rodiči, kteří mají děti ve věku předškolní výchovy, tj. v rozmezí od 3 do 7 let a také se studenty pedagogických oborů se zaměřením na předškolní pedagogiku.

Otázkami jsme chtěli zjistit, jakou mají respondenti představu, informace a znalosti o působení Jana Amose Komenského v této etapě lidského vývoje z hlediska vzdělávání a výchovy. Dále budeme z odpovědí analyzovat, zda je pro ně práce Komenského stále aktuální nebo nikoli.

6.1 Výzkumné cíle

Výzkumné cíle bakalářské práce jsou rozděleny na hlavní výzkumný cíl a několik dílčích výzkumných cílů.

6.1.1 Hlavní výzkumný cíl

Hlavním výzkumným cílem pro nás je posouzení myšlenek Jana Amose Komenského z hlediska aktuálnosti pro dnešní předškolní pedagogiku z různých hledisek. Nejdříve se zaměříme na zkoumání z pohledu současných učitelů v mateřských školách, z pohledu rodičů dětí v předškolním věku a také z pohledu studentů oboru pedagogických oborů, konkrétně pak oboru Učitelství pro mateřské školy. Naposledy se zaměříme na posouzení z hlediska dnešního kurikulárního dokumentu - Rámcového vzdělávacího programu. Ten srovnáme také s výsledky u předchozích tří oblastí, s odpověďmi učitelek, rodičů a studentek.

6.1.2 Dílčí výzkumné cíle

Hlavní výzkumný cíl se rozčleňuje do čtyř dílčích výzkumných cílů:

1. Odkrýt, jak odkaz Komenského vnímá současný učitel v MŠ.
2. Analyzovat, jak odkaz Komenského vnímají rodiče dětí v mateřských školách.
3. Popsat odkaz Komenského v pojetí názorů současných studentů pedagogických oborů.

4. Popsat, které myšlenky Komenského ovlivnily současné kurikulární dokumenty.

6.2 Výzkumné otázky

1. Jak odkaz Komenského vidí současný učitel v MŠ?
2. Jak odkaz Komenského vidí rodiče pro rodinnou a školní výchovu?
3. Jak odkaz Komenského pro dnešek vidí současní studenti pedagogických oborů se zaměřením na předškolní pedagogiku?
4. Jaké hlavní myšlenky Komenského ovlivnily současné kurikulární dokumenty, především Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání?

7 METODY SBĚRU DAT

Výzkumná část bakalářské práce je kvalitativního typu. Použitou metodou tedy byla analýza dokumentů, kterou jsme využili především k posouzení odkazu Jana Amose Komenského v dnešní předškolní pedagogice, konkrétně pak v Rámcovém vzdělávacím programu.

Dále následovaly metody sběru dat, kde jsme využili metodu triangulace, hloubkové rozhovory a následný písemný přepis rozhovorů. Přepisy rozhovorů byly vždy doslovné.

7.1 Analýza dokumentů

Analýza dokumentů patří ke klasické metodě, která se využívá při studiu textů, které jsme my nevytvořili. Je také jednou z metod sběru dat, kterou využíváme k získání informací o dané problematice z určitého dokumentu.

Pan profesor Gavora ve svém Úvodu do pedagogického výzkumu uvádí, že je vhodné ověřit si analýzu jinou metodou, např. pomocí interview. Odpovědi dotazovaných můžeme srovnat s obsahem analýzy, ovšem téma rozhovoru i analýzy by mělo být stejné. A o toto srovnání se pokusíme. Porovnáme, zda se některé odpovědi vztahují k dílům a myšlenkám Komenského a tím posoudíme, zda jeho odkaz pro dnešní dobu zůstal stálý nebo naopak upadl v zapomnění (Gavora, 2000, s. 117).

7.2 Triangulace

Metod triangulace je několik typů. Pro tuto bakalářskou práci jsme zvolili triangulaci, kde dochází ke kombinaci zkoumaných skupin osob, tedy učitelů mateřských škol, studentů pedagogického oboru a rodičů dětí, které jsou v předškolním věku (Skutil, 2011, s. 76).

7.3 Hloubkový rozhovor

Hloubkový rozhovor se může vysvětlit jako dotazování jednoho účastníka badatelem s pomocí otevřených otázek. Kvale definoval hloubkový rozhovor jako metodu, „*jejímž účelem je získat vyličení žitého světa dotazovaného s respektem k interpretaci významu popsanych jevu*“ (Kvale in Švaříček, Šedová, 2007, s. 159).

Můžeme rozlišovat dva typy hloubkového rozhovoru: nestrukturovaný, také narativní, nebo polostrukturovaný. Právě na druhou variantu se zaměříme s předem připravenými otázkami.

Tazatel získává prostřednictvím otevřených otázek názory jiných lidí. Odpovědi v rozhovoru by měly mít přirozenou podobu, což je typické pro kvalitativní výzkum. Klíčovým pro hloubkový rozhovor je jeho příprava, ale také improvizace. Je důležité pohotově reagovat na zodpovězené otázky a pokládat doplňující, navazující otázky (Švaříček, Šedová, 2007, s. 159-170).

Všechny rozhovory jsem zaznamenávala na digitální záznamník a následně jsem všechny rozhovory přepisovala do písemné podoby. Před samotným začátkem rozhovoru byli všichni respondenti seznámeni s tím, jak nahraná data použiji a také s jejich anonymitou.

Náměty pro hloubkový rozhovor s rodiči.

Předem jsme sestavili možné otázky, které se odvíjí od daného tématu. Díky nim bychom měli získat odpovědi, které následně využijeme při jejich zpracování.

1. Můžete uvést, kde, a kdy jste se setkali s nějakou myšlenkou Komenského?

Můžete
popsat, jaký vliv na Vás měla?

Pro rodiče jsme dále vybrali následující myšlenku Komenského parafrázovanou z Informatoria školy mateřské:

Do šesti let není vhodné dítě kamkoli dávat, protože je mi nejlépe u matky. Naopak déle než po šestém roce by se dítě nemělo držet doma a mělo by se učit a vzdělávat dále, což navazuje na povinnou školní docházku (Komenský, 2007, s. 87-89).

Pro vlastní rozhovor jsme pak zvolili následující náměty otázek:

2. Popište vlastními slovy tuto myšlenku Komenského.
3. Jaký máte názor na umístování dětí od tří let do mateřské školy?
4. Popište vybranou situaci, při které se dítě podle Vás aktivně vzdělává.

5. Vyberte nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž jste se už někdy setkali.
6. Popište, proč se Vám jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.
7. Setkala jste se někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu (17. století) a dnes už by se mohla jevit jako zastaralá?

Náměty pro hloubkový rozhovor s učiteli MŠ a studenty.

1. Můžete uvést kde, a kdy jste se setkali s nějakou myšlenkou Komenského? Můžete popsat, jaký vliv na Vás měla?

Pro učitele i studenty jsme vybrali opět myšlenku Komenského parafrázovanou z Informatoria školy mateřské:

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu (Komenský, 2007, s. 63-67).

Pro vlastní rozhovor jsme pak zvolili následující náměty otázek:

2. Popište vlastními slovy uvedenou myšlenku.
3. Jaký máte vlastní názor na vztah vývoje řeči a rozumu u dětí?
4. Mohli byste popsat situaci, kdy jste na vybraném dítěti pozorovali vztah řeči a rozumového vývoje?
5. Můžete vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž jste se někdy setkali?
6. Popište, proč se Vám jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.
7. Setkala jste se někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu (17. století) a dnes už by se mohla jevit zastaralá?

7.4 Písemný záznam/přepis rozhovorů

Pro další práci při výzkumu je důležitá právě tato metoda. Bez metody písemného přepisu rozhovorů by byla další práce složitější a zdlouhavější. Přepisem získáme rozhovor, který můžeme stále vidět před sebou. Získáváme informace, které jsou stoprocentně pravdivé. Při pouhém písemném záznamu rozhovoru bychom nikdy nestačili

zachytit všechny informace. A pokud ano, tak bychom je nikdy nezapsali všechny správně. Navíc bychom už nikdy nezaznamenali atmosféru, která při rozhovoru panovala. Ovšem nahrávkou si připomeneme konkrétní chvíle a situace. Díky poslechu poznáme i barvu hlasu a náladu respondenta. Při pouhém záznamu nelze ničeho takového dosáhnout.

Díky přepisu můžeme snáz provádět otevřené kódování přímo v jednotlivých rozhovorech a dále pracovat na tvorbě kategorií.

8 STRATEGIE ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Zpracování výsledků výzkumu budeme provádět pomocí otevřeného kódování a tvorby kategorií, které budeme následně analyzovat.

8.1 Vzorek výzkumu

Základním výzkumným souborem byli studenti vysoké školy, rodiče dětí v předškolním věku a učitelky mateřských škol. Všichni ze Zlínského kraje. Výzkumným souborem pak byly studentky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně v oboru Učitelství pro mateřské školy, učitelky z mateřských škol ve Zlíně a také rodiče ze Zlína a blízkého okolí.

Všechny tyto vybrané osoby byly pro účel výzkumu vybrány způsobem dostupného výběru. V praktické části naší práce nejsou uvedeny názvy mateřských škol, ročník ani forma studia u studentek nebo názvy menších obcí z okolí Zlína. To vše z důvodu zachování anonymity.

Rodiče a učitele jsem si vybírala v souvislosti s mou praxí při studiu. Prostředí i osoby jsem tedy alespoň částečně znala a výběr byl pro mě jednodušší. U studentek na UTB byl výběr jasný, protože jsem sama studentkou a poznáme se nejen mezi sebou, ale i mezi ročníky a různými formami studia. Zde jsem zvolila deset studentek.

Celkem tedy budu analyzovat 20 rozhovorů, 7 s rodiči, 5 s učitelkami a 10 rozhovorů se studentkami. Pro lepší přehlednost budou následovat tabulky učitelek a rodičů. Studentky budou jednoduše seřazeny a nazvány Studentka 1 až Studentka 10, protože všechny studují stejný obor - Učitelství pro mateřské školy.

Učitelky	Vzdělání	Praxe v MŠ
Učitelka 1	Studium bakalářského oboru předškolní pedagogiky	21 let
Učitelka 2	Magisterský diplom v oboru předškolní pedagogiky	18 let
Učitelka 3	Bakalářský diplom v oboru předškolní pedagogiky	6 let
Učitelka 4	Magisterský diplom v oboru předškolní pedagogiky	33 let
Učitelka 5	Magisterský diplom v oboru speciální pedagogiky se zaměřením na předškolní výchovu a vzdělávání	15 let

Tabulka 1: Charakteristika učitelek

K následující tabulce je důležité říct, že proběhlo cílené setkání se sedmi rodiči. Rodič 6 a 7 byli mezi prvními. Ovšem poté, co jsme zjistili, že ani jeden z těchto rodičů nemá o Komenském v podstatě žádné povědomí, tak jsem začala cíleně hledat rodiče s pedagogickým vzděláním. Nemůžeme jistě říci, že rodiče, kteří mají nižší stupeň vzdělání nebo bez odborného pedagogického vzdělání, nemají žádné informace o Janu Amosu Komenském. Pro náš výzkum je ovšem podstatné, aby jisté znalosti o Komenském měli. Zda je mají pouze rodiče s pedagogickým vzděláním, by bylo téma pro jiný výzkum.

Rodiče	Vzdělání
Rodič 1	Bakalářský diplom v oboru sociální pedagogiky
Rodič 2	Magisterský diplom v oboru pedagogiky pro 2. stupeň základní školy
Rodič 3	Magisterský diplom v oboru pedagogiky pro střední školy
Rodič 4	Magisterský diplom v oboru pedagogiky pro 1. stupeň základní školy
Rodič 5	Bakalářský diplom v oboru speciální pedagogiky
Rodič 6	Středoškolské vzdělání s maturitou
Rodič 7	Středoškolské vzdělání bez maturity

Tabulka 2: Charakteristika rodičů

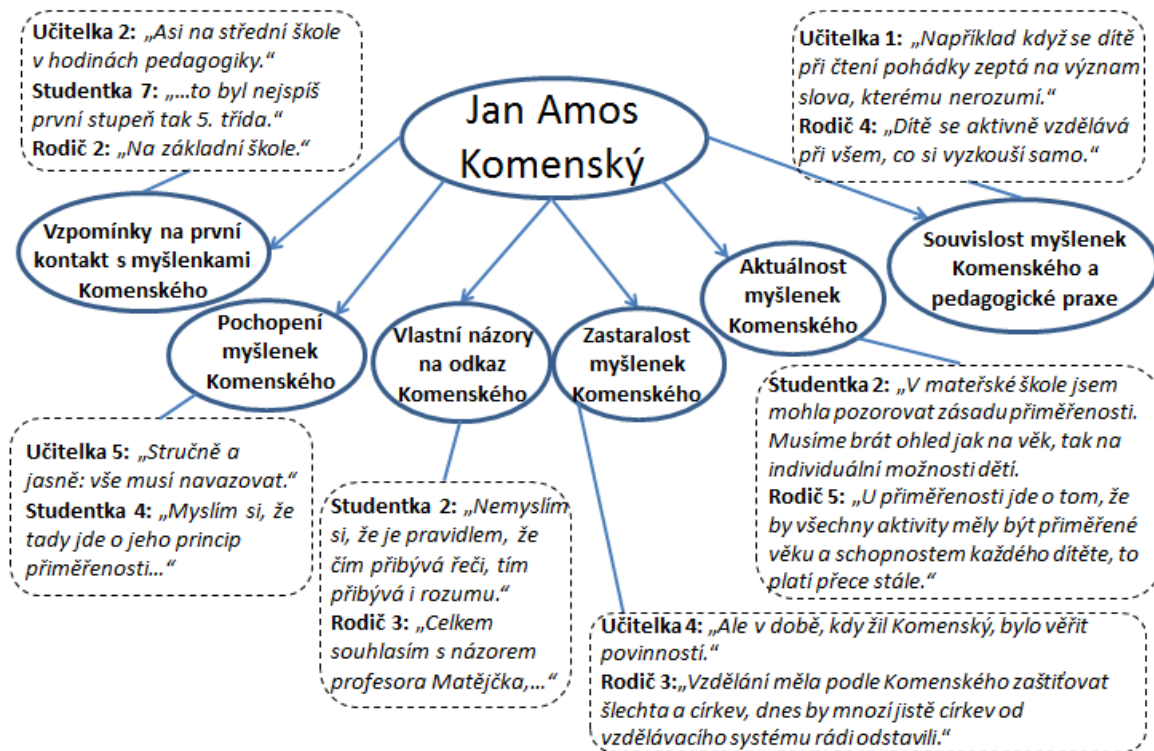
8.2 Popis postupu zpracování výzkumu

V jedné z otázek jde o porovnání odkazu Jana Amose Komenského vzhledem k dnešnímu předškolnímu vzdělávání a výchově zpracované v Rámcovém vzdělávacím programu. V popředí proto stojí analýza dokumentů, kterou následně srovnáme s výsledky rozhovorů. Toto je další část výzkumu, kde využíváme přepis nahraných rozhovorů, jejich otevřené kódování následnou tvorbu kategorií a jejich analýzu, která poslouží k výsledkům našeho výzkumu.

8.3 Interpretace dat

V interpretaci dat se zaměříme na výsledky našeho výzkumu. Porovnáme informace, které nám vyvstaly z odpovědí všech respondentů. Následovat bude myšlenková mapa, která složí pro lepší orientaci ve vzniklých kategoriích a jsou v ní obsaženy i ukázky odpovědí respondentů. Tuto mapu hodlám využít i při obhajobě

bakalářské práce. Následně budou sepsány jednotlivé kategorie, které jsme z rozhovorů vytvořili a jejich interpretace.

Obrázek 1: Pojmová mapa s kategoriemi

8.3.1 Vzpomínky na první kontakt s myšlenkami Komenského

Většina učitelů se shodla na tom, že se s Komenským a jeho samotnými myšlenkami setkali při studiu. Postoje učitelů se liší podle toho, na které úrovni vzdělávání se s myšlenkami Komenského setkali. Některé uvádí jako dvou odpovědi zároveň dva zdroje. První setkání proběhlo na základní nebo zároveň i střední škole. Některé se ovšem zaměřují jako na místo prvního intenzivnějšího setkání s myšlenkami Komenského až na studium na vysoké škole. Učitelka 3: „Asi poprvé to bylo na základní škole.“ Učitelka 2: „Asi na střední škole v hodinách pedagogiky.“ Učitelka 1: „Určitě při studiu.“ Jen poslední dotazovaná učitelka reagovala pouze na myšlenku Komenského, se kterou pracovala ve své diplomové práci. Učitelka 5: „A při jejím zpracování jsem chtěla použít v závěru nějaké moudro a dlouho hledala, co by uzavřelo celou práci.“ A tím využila právě myšlenku Komenského: „**Teorie zůstane pouhou teorií, pokud nepřikročíme k činu.**“

Když se tyto učitelky setkaly s myšlenkami na základní nebo střední škole, zmiňují často přelomové období lidského vývoje, kterým je dospívání. Tenkrát nevěnovaly tomuto významnému mysliteli moc pozornosti, natož pak jeho myšlenkám nebo tezím. Až později si začaly uvědomovat, jaký pro ně má tato osobnost význam a jak vlastně začínají využívat myšlenek Komenského ve své praxi. Učitelka 2: *„Bylo mi asi 15 nebo 16 a už si vlastně ani nepamatuju, jaké myšlenky to mohly být.“* Učitelka 4: *„V té době mě zajímaly jiné věci.“* Učitelka 3 tvrdí: *„Ale k myšlenkám a jeho názorům jsem se víc přiblížila až na vysoké škole. A asi až v této době jsem se nad tím začala více zamýšlet, do té doby jsem tomu nevěnovala moc pozornost a vlastně mě to ani moc nezajímalo. Až když jsem se stala učitelkou, začala jsem více chápat, na čem Komenský tak tvrdě pracoval a proč stál za svými názory.“* A Učitelka 4 ještě dodává: *„Když už mám nějakou praxi za sebou, tak si uvědomuji, že myšlenky Komenského, především jeho principy, se staly nedílnou součástí mojí práce.“*

Studentky, co se týče vzpomínek na Komenského, mluví podobně jako učitelky. Shodují se na tom, že se s ním a jeho myšlenkami setkaly ve škole. Opět se liší jen stupeň školy. Základní škola se objevuje v řeči Studentky 5, 6, 7, 8, 9 i 10. Například Studentka 7 uvádí: *„Moje první setkání s myšlenkami Komenského bylo už na základní škole, mám tušení, že to byl nejspíš první stupeň tak 5. třída.“* Studentky 3 a 4 zmiňují střední školu. Studentky 1 a 2 zmiňují až vysokoškolské studium jako první nebo nejvýznamnější setkání s myšlenkami Komenského. Studentka 2 navíc přiznává i praxi jako místo, kde se s myšlenkami Komenského setkala: *„S myšlenkou Komenského jsem se asi nejvíce setkala na praxi v mateřské škole. A nejen na praxi, ale i při našem studiu.“*

Již na základní školu a myšlenku škola hrou, kterou Komenský prosazoval, si vzpomněla Studentka 5: *„...kdy jsme se v literatuře o něm a jeho díle učili a říkali jsme si, že byl vlastně první u nás, kdo přišel s myšlenkou, že učení by mělo probíhat hrou a ne učením se nazpaměť.“* Co učili o Komenském Studentku 9 na základní škole, na to vzpomíná následovně: *„...o Komenském učili, že je to významný pedagog a učitelé nám vtloukali do hlav především to, že je to Učitel národů.“* Studentka 4 říká, do jaké míry se s Komenského na střední škole poznávali: *„Jeho život a také jeho díla, nejvíce asi Labyrint světa a ráj srdce, kdy se člověk dívá na svět přes růžové brýle a vidí vše jednoduše a v pohodě.“* To, že se nejednalo o jen tak povrchové setkání s myšlenkami tohoto pedagoga, uvádí Studentka 3: *„Hlavně jako v oblasti výchovy a vzdělávání, měl velký vliv, kdy klad hodně důraz na praxi. A vytvořil zásady vzdělávání. Napsal spoustu děl jako Svět*

v obrazech, Škola hrou, potom ještě nějaké dílo, které se týkalo předškolní výchovy a to nevím, jak se už jmenovalo a ještě jeho nejvýznamnější dílo o nápravě lidské nebo tak nějak.“

Rodiče na tom byli podobně jako učitelky. Maminky vzpomínají na Komenského, kdy samy ještě seděly ve školních lavicích, na střední školy nebo až na svá studia na vysoké škole. Rodič 2: *„Na základní škole.“* Rodič 3: *„Poprvé uvědoměle asi až na střední škole. Na základní škole jsme se o něm sice učili, ale jeho myšlenky jsme rozhodně nerozebírali.“* Rodič 4: *„S Komenským jsem se sama určitě setkala na základní škole... Později určitě na gymnáziu... Následovala vysoká škola.“*

Stejně jako učitelky i samotné maminky zařazují největší vliv, který na ně Komenský svými myšlenkami měl, až na studium na vysoké škole. Rodič 2 mluví o učení: *„Vliv na mě měla takový, že pokud to bylo jakkoli možné, učivo jsem si celý život snažila zpříjemnit pomocí her, sebe testování, slovních hříček, obrázků a tak dále. Biflování u mě nemělo nikdy smysl.“* Rodič 4 se utvrzuje, že vysoká škola pro něj byla v tomto ohledu klíčová: *„Do té doby to na mě vliv nemělo téměř žádný, ale na vysoké škole jsem o tom začala teprve pořádně přemýšlet.“*

Poslední dotazovaná souhlasila s tím, že se myšlenkami tohoto pedagoga setkává i dnes a dodnes na ni mají vliv. Rodič 5: *„Setkávám se s jeho myšlenkami téměř každý den, využívám je velice často a jsem za to ráda. Komenský na mě měl vliv při studiích na vysoké škole a má i teď, když jsem nejenom pedagogem, ale i rodičem.“*

8.3.2 Pochopení myšlenek Komenského

V další fázi bylo jen na respondentech, tedy učitelkách, rodičích a studentkách, jak si vyloží předloženou parafrázovanou myšlenku. Je důležité říci, že učitelkám a studentkám jsme dali stejné parafrázované myšlenky a to tyto: **Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu** (Komenský, 2007, s. 63-67).

Oproti tomu rodičům jsme před rodiče postavily trochu odlišnou variantu parafrázované myšlenky Komenského: **Do šesti let není vhodné dítě kamkoli dávat, protože je mi nejlépe u matky. Naopak déle než po šestém roce by se dítě nemělo**

držet doma a mělo by se učit a vzdělávat dále, což navazuje na povinnou školní docházku (Komenský, 2007, s. 87-89).

U učitele i studentek by se dalo vše shrnout jednou větou, kterou přesně řekla Učitelka 5: „*Stručně a jasně, vše musí navazovat.*“

Tato oblast je ovšem, co se týče názoru učitele, trochu obsáhlejší. Dotazované se shodují na tom, že je potřeba postupovat postupně po malých krůčcích, na určité základy nabalovat další, nové a nové informace. Učitelka 4 říká, že: „*Něco děti učíme, nějaký základ a na to nabaluji nové a nové věci.*“ S tím koresponduje Učitelka 1: „*Aby děti mohly pochopit určité věci, měly by se novým poznatkům učit postupně. Od základních informací, které dál rozšiřují o nové poznatky.*“ Učitelka 5 sdílí svůj názor méně stručně jako ostatní: „*My všichni pokud řešíme a chceme zvládnout nové úkoly, musíme se jim učit postupně. Nemůžeme zvládnout těžký úkol bez toho, abychom se seznámili s postupem a věcmi, kterým nerozumíme. Jen tak dojdeme k vytyčenému cíli a to znamená od nejjednoduššího ke složitějšímu.*“

Všechny studentky pochopily podstatu věci stejně. Jde o postup od nejjednoduššího k nejsložitějšímu. Je důležité postupovat pomalu a pozvolna. Studentka 1 sděluje, že: „*Tak je to asi jako u každého, všichni začínáme od jednoduchých věcí, abychom mohli dojít k těm složitým. A u malých dětí to asi nijak moc nejde přeskočit ten krok.*“ Studentka 4 se již snažila o rozlišení konkrétních myšlenek Komenského, které v parafrázované myšlence rozeznávala. Mluví o ukázce takto: „*Myslím si, že tady jde o jeho princip přiměřenosti, kde zdůrazňuje, že vše musí být přiměřené věku dítěte a také princip soustavnosti.*“

Studentka 10 mohla do této problematiky nahlédnout mnohem hlouběji, protože sama prostudovala dílo Velká didaktika. Pohlédla tedy na toto téma z úplně jiného úhlu než ten, kdo se Komenským příliš nezaobíral. O této významné publikaci uvádí, že se často vědní obory opakovaly, ale prohlubovalo se jejich studium. Je samozřejmé, že v mateřské škole se přijímalo v jednotlivých oborech mnohem méně informací než v dalších stupních vzdělávání. Studentka uvádí stupeň, který je všechny ostatní završuje univerzitu. O té Komenský v díle tvrdil, že zde patří jen ti nejchytřejší a nejtalentovanější. Jen ti, co na to doopravdy mají, aby studovali vysokou školu.

V oblasti rodičů hned první neodpovídal rodič na otázku, která byla položena. I když jsme se ptali na pochopení a popis myšlenky vlastními slovy, tak spíš zdůrazňoval svůj názor. Horlivě vyslovoval svůj nesouhlas s přednesenou parafrázovanou myšlenkou.

Rodič 1: „*S tím nesouhlasím. Dítě od určitého věku potřebuje kolektiv. Jak vrstevníků, tak by se mělo začlenit do společnosti. V šesti letech je už podle mě rozhodně pozdě. Navíc dnes je jiná doba, než před cirká 300 lety za Komenského.*“

Následně se rodiče v podstatě shodují v pochopení myšlenek. Rodič 3: „*Do šesti let není vhodná žádná ústavní výchova, po šestém roce je naopak potřebná.*“ Rodič 5: „*Rodinná výchova, především s matkou je nejvhodnější do šesti let a pak by mělo dítě najít i jiný zdroj vzdělávání, takže nastoupit do školy.*“

8.3.3 Vlastní názory na odkaz Komenského

V ohledu názoru na vztah vývoje řeči a rozumu se učitelky rozcházejí. Dalo by se říct, že se rozchází zhruba v polovině. První tři se shodnou na tom, že vývoj řeči a vývoj rozumu jsou na sobě závislé. Učitelka 1: „*Takže určitě spolu vývoj řeči a rozumu úzce souvisí.*“ Učitelka 2: „*S přibývajícímí podněty se rozvíjí jak řeč, tak rozum. S tím nemohu jinak než souhlasit.*“ Učitelka 3: „*Vlastně to spolu úzce souvisí, takže bych souhlasila.*“

Následující dvě učitelky si nejsou jisté tím, zda je vztah vývoje řeči a rozumu tak jasně ovlivnitelný a přesně daný. Učitelka 4 váhá: „*Není to jednoznačné. U každého se řeč vyvíjí jinak.*“ a poslední Učitelka 5 říká: „*nejsem si jistá slovy, že přibývá rozumu. Spíš si myslím, že se rozvíjí a zdokonaluje v souvislosti s řečí.*“

Studentky měly stejný úkol jako učitelky. Vše se týkalo vývoje řeči v závislost na vývoji rozumu a naopak. Většina dotazovaných studentek souhlasilo s tím, že vývoj řeči a rozumový vývoj mají mezi sebou určitou souvislost. Studentka 9 řekla: „*Myslím si, že tyto dva pojmy spolu úzce souvisí.*“ Souhlasila také Studentka 5: „*Vývoj řeči a rozumu jde podle mě ruku v ruce.*“ Ovšem objevily se i jiné názory. Studentka 3 prosazovala: „*Jako když je malé dítě a ještě tolik nemluví, tak to neznamena, že jako nechápe, co mu dospělí lidé říkají.*“ A podobně tomu bylo také u Studentky 2, která prosazovala tento svůj názor: „*Nemyslím si, že je pravidlem, že čím přibývá řeči, tím přibývá i rozumu.*“

Je důležité říct, že se studentky zamýšlely nejen nad tím, zda jsou mezi oběma vývojovými etapami souvislosti. Řešily, zda jde řeč podobnou nebo dokonce stejnou cestou jako rozumový vývoj dítěte. Proto bylo vhodné ptát se na to, zda znají studentky nějaký konkrétní případ, nějaký příklad z praxe, na kterém by se mohla pozorovat závislost vývoje řeči a rozumu. Některé samozřejmě nenapadal žádný konkrétní případ této

problematiky. Ovšem příklady konkrétních případů, které studentky zažily, jsou uvedeny v interpretaci následující kapitoly Souvislost myšlenek a praxe.

Rodiče měli vyslovit svůj názor na to, zda je podle nich vhodné umisťovat děti od tří let do mateřské školy. Všechny respondentky se shodují na tom, že dítě, které je mladší než tři roky by ve školce být nemělo, že to pro něj není vhodné. Ovšem většina z nich také uvádí, že právě tuto realitu, kdy dítě nastoupí do mateřské školy již před svými třetími narozeninami, si žádá dnešní doba a zaměstnání. Příklad Rodiče 1 je: *„Tak pokud není zbylí a rodiče jdou do práce. Ale v zásadě se mi to zdá brzo.“* Rodič 2 uvádí zase toto: *„V dnešní době je již možné umístit dítě do školky už od dvou let. Je to smutný příklad toho, jak je pro rodiče důležité, aby co nejdříve nastoupili do pracovního poměru a zabezpečili tak rodinu po ekonomické stránce.“* Ovšem objevuje se zde i odborný názor pana profesora Matějčka, který uvádí sama maminka, jako Rodič 3: *„Celkem souhlasím s názorem profesora Matějčka, že kdyby děti měly tu moc, rozhodně by zrušily jesle, protože v tom věku je jim nejlépe u matky. Ale kdyby neexistovaly mateřské školky, děti by si je vymyslely, protože od určitého věku potřebují kolektiv vrstevníků jako sůl.“*

Všechny maminky by souhlasily, že nástup do mateřské školy je, jak sama uvádí jedna z nich, individuální. Záleží na každém dítěti. Z odpovědí vyplynul názor, že by dětem nijak neuškodil fakt, že by do mateřské školy nastupovaly až později než ve třech letech. Je ovšem na dnešní situaci ať už ekonomické, politické nebo jiné, jaké rozhodnutí musí učinit rodič. V závislosti na tom se rozhodne, zda a kdy dítě do mateřské školy nastoupí.

8.3.4 Souvislost myšlenek Komenského a pedagogické praxe

V této oblasti jsme se zaměřili především na to, jak všichni respondenti vnímají myšlenky Komenského v souvislosti s praxí. Učitelky, studentky i rodiče (matky) mohli sami zmínit jakýkoliv příklad. Ať už se jednalo o aktivní učení nebo vztah rozumového vývoje a vývoje řeči. Učitelky a studentky uváděly nejčastěji příklady z mateřské školy. Oproti tomu rodiče v příkladech zahrnovali své děti.

Učitelka 1: *„Například když se dítě při čtení pohádky zeptá na význam slova, kterému nerozumí.“* Učitelka 5: *„V své bakalářské práci, kdy se jednalo o dítě s vyvinutým sluchem, ale žijící v rodině hluchoněmých rodičů. Byl to pro mne velice zajímavý případ. Při edukaci nastal velmi zřetelný a rychlý pokrok v souvislosti řeči a rozumovým vývojem dítěte.“*

Ostatní se vyjadřovaly spíše obecně. Myslím, že se za svou praxi jistě se vztahem vývoje řeči a rozumových schopností setkaly, jen si nemohly vzpomenout na konkrétní případ. I proto možná mluvily pouze obecně o tom, jak tento vztah vypadá.

V tomto případě studentky vzpomínaly na příklady, kdy by na dítěti mohly pozorovat vztah vývoje řeči a rozumu. Opět se objevily i takové odpovědi, když se nemohly vzpomenout na konkrétní případ. Některé uváděly, že je to nejspíše kvůli minimu praxe, které při studiu absolvovaly, a tak nemají v této oblasti mnoho zkušeností. Jiné uvádí příklady nejen z absolvované praxe, ale i od svých sourozenců, vzdálenějších příbuzných nebo kamarádů. Jako například Studentka 5 uvádí, že není důležité jenom umět slova, ale také je vhodně využívat. : *„Když měla moje nejmladší sestra něco přes rok, uměla hodně slov a to i náročnějších, i když některé trochu komolila. A uměla je vhodně použít.“* S tím koresponduje to, co řekla Studentka 10. Ta popisovala příklad s holčičkou od rodinných známých. Na tu rodiče neustále mluvili, i když byla ještě miminko. Popisovali jí činnosti, které dělali, i když jich ještě sama nebyla schopná. Ovšem, jak se naučila mluvit a chodit, chtěla všechno zkoušet, na všechno se vyptávala a vše chtěla znát. Tato odpověď naznačovala závislost vztahu vývoje řeči a vývoje rozumových schopností.

Na závislost vývoje řeči a rozumového vývoje odpovídá Studentka 3 zase takto: *„Do určité míry asi jo, ale jako máš i hluché lidi nebo hluchoněmé a chápou a při tom jako nemluví řečí.“* Studentka 7 ještě přidává příklad chlapce: *„Jeden chlapec v mateřské škole, je mu pět let a špatně mluví. Nerozumí mu, jak paní učitelky, tak ani děti. Chlapec zřejmě pochází ze sociálně slabší rodiny a nejsem si jistá, jestli se mu rodiče dostatečně věnují. Je dokonce podezření, že chlapec má snížené IQ.“*

Rodiče, maminky mohly odpovídat na příklady aktivního učení. První dvě uvedly konkrétní příklady: pexeso, poznávání obrázků, schovávaná a s tím počítání do deseti. Následující tři odpovědi se ovšem dost podobají. Všechny tyto tři dotazované uvádí totéž. Vlastní zkušenost. Rodič 3: *„Nejlepší je asi zážitek na vlastní kůži, osahat si danou problematiku.“* Rodič 4: *„Dítě se aktivně vzdělává při všem, co si vyzkouší samo.“* Rodič 5: *„...kde se dítě učí především vlastními zkušenostmi.“*

8.3.5 Posouzení aktuálnosti myšlenek Komenského

Učitelka 1 tvrdí: *„Významné a pořád aktuální jsou všechny jeho pedagogické zásady. Například zásada názornosti, zásada individuálního přístupu k dítěti nebo zásada soustavnosti a přiměřenosti.“* A stejně tak tomu je i u Učitelky 2, 3 a 4. Každá z nich

zmiňuje jako příklad myšlenky od Komenského názornost, která je stále aktuální. Učitelka 5 říká, že po celý život bychom měli přijímat informace a učit se po celou jeho dobu.

Kromě aktuálnosti jsou zmíněny také jiné myšlenky. Například návaznost, individuální přístup k dítěti, přiměřenost nebo soustavnost. Učitelka 4 dále odpovídá: *„Prostě jednoduše řečeno, Komenský chtěl, aby se mohli vzdělávat chudí i bohatí, děvčata i chlapci.“* Toto značí možnost všeobecného vzdělání, které bylo určeno pro všechny. A právě to chtěl také Komenský prosadit.

U příkladu aktuálnosti Komenského se studentky rozcházejí ve svých odpovědích. Neměly jiné názory, jen zmiňovaly rozdílné příklady. Například Studentka 5 uvedla jako příklad Komenského školu hrou, Studentka 10 zase rozebírala přiměřenost a aktivnost. Studentka 2 jich ovšem zmínila najednou nejvíce: *„V mateřské škole jsem mohla pozorovat zásadu přiměřenosti. Musíme brát ohled jak na věk, tak na individuální možnosti dětí. Dál také názornost... systematickost, trvalost a určitě taky aktivnosti.... A ještě jsem si vzpomněla na soustavnost.“* Studentka 8 zase tvrdí, že by měly být děti podporovány v tom, co samy chtějí dělat. Jako vlastní příklad uvádí činnosti, které děti lákají, protože je dělají dospělí: *„Když například vidí učitelku, jak stříhá nůžkami, měl by jim být poskytnut podobný nástroj, tupý a bezpečný, aby si činnost také mohly vyzkoušet.“*

Některé studentky si nebyly až tak jisté svou odpovědí. Ovšem Studentka 3 odpověděla, i když si svou odpovědí nebyla úplně jistá: *„Vnímat svět tolika smysly, kolika je možno nebo tak nějak.“*

Nemůžeme stoprocentně říct, proč několik studentek nenapadal žádný příklad myšlenky, která by mohla být pro dnešní předškolní pedagogiku stále aktuální. Některé z nich se možná bály říct cokoli, co by pro ně samé znamenalo špatnou odpověď. Osobně se domnívám, že na vině je nedostatek praxe a zkušeností.

Co se týče aktuálnosti myšlenek Komenského, tak se rodiče v názorech lehce rozcházejí. Nemůžeme konkrétně říct, co by považovali za aktuální a co ne, protože se každá odpověď trochu odlišuje. Příklad hovoří o správném přístupu k dítěti, který je stále aktuální, ovšem i v dnešní době se vždy neřeší tak, jak by měl, což uvádí Rodič 3: *„Dítě v předškolním věku potřebuje správné impulzy, aby se dobře rozvíjelo. Některé děti je i dnes postrádají, jiné jsou naopak přetěžované, jsou na ně kladeny požadavky neadekvátní jejich věku či schopnostem.“* Důležitá je pro Rodiče 4 již zmiňovaná vlastní zkušenost: *„Tato myšlenka je aktuální dnes a bude i za sto let. Vlastní zkušenost je přece zásadní.“*

Objevuje se zde také příklad soustavnosti nebo přiměřenosti. To jako příklad uvádí Rodič 5: „*U přiměřenosti jde o tom, že by všechny aktivity měly být přiměřené věku a schopnostem každého dítěte, to platí přece stále. Soustavné učení myslím popisuje, že by se poznatky z více oborů měli prolínat...*“

8.3.6 Zastaralost myšlenek Komenského

Kromě poslední učitelky se opět všechny shodují. Za ne příliš aktuální dnešní době považují víru a náboženství. Všechny se vyjadřovaly podobně. Dříve byla víra velice zásadní a dnes se od ní již upouští. Učitelka 4 řekla: „*Ale v době, kdy žil Komenský, bylo věřit povinností.*“ A přesně tak tomu tehdy bylo. V současnosti je stále více nevěřících a oproti minulosti se to stává běžným jevem. Výuku náboženství navštěvuje jen malé procento dětí. Počty se samozřejmě liší na vesnici či ve velkých městech. Ubývá dětí, které navštěvují nedělní mše. V 17. století byla výuka náboženství nebo pravidelná účast na mši povinná. Učitelka 5 možnost víry vůbec nevedla a je toho názoru, že si nevybaví myšlenku, která by od Komenského byla již dnes neaktuální či zastaralá.

U studentek se často objevovaly odpovědi, že si nevzpomenou na žádnou tezi Komenského, která by byla v dnešní době zastaralá. Téměř polovina studentek odpovídala podobně, že si nevzpomenou nebo že neví. Také se ovšem některé shodly na tom, že žádné zastaralé myšlenky Komenského neexistují. Podle nich, jsou všechny stále aktuální a využitelné v mateřské školy i dnes. Podle mého názoru je to i tím, že svůj život samy dotazované nijak nespojují s otázkami víry a náboženství. Studentka 1 uvádí svůj názor, který je jistě k zamyšlení: „*Měl celkem dobré myšlenky, které si myslím, že určitě platí i pro dnešní dobu. Akorát se může zdát, že učitelé někdy na to zapominají, že by to tak mohlo být.*“

Pouze jediná studentka oproti učitelkám řekla, že zastaralá je oblast víry. Studentka 5: „*V dnešní době je to ale poněkud neaktuální a to ne proto, že by to nebylo potřeba, ale protože naše společnost dospěla do bodu, kdy se k nějakému náboženství hlásí méně než polovina obyvatel a hodně lidí má na víru velmi skeptické a někdy až pomalu opovrhující názory.*“

U rodičů je zastaralost myšlenek celkem jasná stejně jako u učitelek. Rodiče 2, 4 i 5 se shodují na tom, že víra v Boha byla aktuální pro Komenského, pro jeho dobu, ale dnes se od ní upouští. Víra bylo opravdu velice významná, řídila morálku i názory lidí a rodiče to vidí jednoznačně. Rodič 5: „*Bůh byl pro Komenského zásadní a dnes přibývá lidí, kteří*

jsou bez vyznání.“ Rodič 2: „Povznést se k Bohu výchovou náboženskou. Na výuku náboženství se dbá jen ve vybraných školách a ve většině rodin se na víru v Boha nebere ohled a děti nejsou k této víře vedeny, jak tomu bylo v minulosti.“ Ovšem Rodič 3 uvádí víru, která měla mít v minulosti velký vliv, ve vztahu ke vzdělávání: „Vzdělání měla podle Komenského zaštiťovat šlechta a církve, dnes by mnozí jistě církev od vzdělávacího systému rádi odstavili.“

Je také důležité říct, že jedna respondentka jako Rodič 1 si nevzpomněla ani na aktuální ani na zastaralé myšlenky Komenského.

9 ZÁVĚRY VÝZKUMNÉ ČÁSTI

V závěru výzkumné část je zásadní říct, že pro nás bylo důležité odpovědět na výzkumné otázky, které jsme si položili. Výzkumné otázky byly tyto:

- Jak odkaz Komenského vidí současný učitel v MŠ?
- Jak odkaz Komenského vidí rodiče pro rodinnou a školní výchovu?
- Jak odkaz Komenského pro dnešek vidí současní studenti pedagogických oborů se zaměřením na předškolní pedagogiku?
- Jaké hlavní myšlenky Komenského ovlivnily současné kurikulární dokumenty, především Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání?

Samozřejmě náš výzkumný vzorek nebyl nijak obsáhlý, a proto je důležité nesumarizovat výsledky výzkumu na celou populaci. Téma našeho výzkumu bylo velice zajímavé. Osobně jsem se setkala s mnoha lidmi a mohla zjišťovat jejich názory, které se týkaly naší hlavní postavy, tedy Komenského a jeho práce. Na naše stanované výzkumné otázky se nám podařilo najít odpovědi díky uskutečněným rozhovorům, jejich přepisu, následnému kódování a tvorbě kategorií. Ty jsou následující:

- Vzpomínky na první kontakt s myšlenkami Komenského
- Pochopení myšlenek Komenského
- Vlastní názory na odkaz Komenského
- Souvislost myšlenek Komenského a pedagogické praxe
- Zastaralost myšlenek Komenského
- Aktuálnost myšlenek Komenského

Dalo by se říct, že dotazované učitelky mají všeobecný přehled o Komenském a jeho odkaz v dnešní době vidí. Jak ho vidí, se projevuje odlišně, záleží na každé z nich. Vzpomínají na to, jak se jeho díla a názory učily ve škole, co pro ně jeho teze znamenají dnes a jak samy principy Komenského využívají. Nikdo se nemůže ptát, proč jsou stále aktuální. Pokud by pro učitelky odkaz Komenského nic neznamenal a již pro ně aktuální nezůstával, tak by jej samy nevyužívaly při své práci, nedávaly by si jeho myšlenky do souvislosti s praxí v mateřské škole a také by je nevyužívaly ve svých odborných pracích. Komenský se pro mnohé z nich stal inspirací při svém výkonu povolání a ony jsou rády za to, že mohou jeho teze posílat dál a co víc, řídit se jimi. Z výzkumu také vyplývá,

že i když jsou myšlenky Komenského v dnešní době již neaktuální, jednoznačně oblast víry a náboženství, převažuje většina z nich, které by se měly používat i nadále. Z vyjádření respondentek je jasné, že dílo Komenského přežilo staletí. Principy a odkazy Učitele národů tvoří základ dnešní výchovy a vzdělání. A je jen dobře, že je současný pedagog má na zřeteli a využívá je ve své praxi. Právem můžeme být na moravského rodáka hrdi. Vždyť jeho dílo má ohlas v mnoha zemích světa. Stalo se tak základem současné moderní pedagogiky. Toto zpracování se stává odpovědí na výzkumnou otázku, která se týká učitelů v mateřských školách.

U studentek, oproti učitelkám, lze rozpoznat rozdíly, a to především v délce praxe. Studentky teoretické znalosti a informace o Komenském mají a mnohé z nich také jeho teze uznávají. Zatím je však využívají pouze v teorii, čímž ovšem zůstává odkaz také zachován. I z nich budou za pár let zkušené učitelky a snad nezmění názor a budou nejrůznější zásady Komenského využívat i v praxi. Momentálně se ovšem jeho odkaz využívají spíše v rovině teoretické, kterou nejvíce rozšířily až svým studiem na vysoké škole. Do té doby se některé z nich s myšlenkami Komenského hlouběji nesetkaly nebo jim nepřikládaly velký význam. To by mohl naznačovat fakt, že na tento obor se mohou hlásit i studentky, které neabsolvovaly střední pedagogickou školu.

Rozporuplně vidí odkaz Komenského rodiče. Oslovení, s pedagogickým vzděláním, o něm mají informace, znají jeho teze a orientují se v jeho názorech. Aktuální pro ně odkaz Komenského jistě je, nesouhlasí však doslova se všemi jeho myšlenkami. Například nástup dětí do mateřské školy již ve třech letech se některých rodičům zdá příliš brzký. Souhlasí však s tím, že by předškolní výchova a vzdělávání neměly být rušeny a jsou pro děti zásadní. Existují ovšem i jiné myšlenky, které pro ně dnes již nejsou aktuální a pro dnešní moderní dobu se jeví spíše jako zastaralé. Například myšlenky týkající se víry považují nejen rodiče, ale i učitelky a studentky za velice zastaralé. Tato problematika se pro mnohé dotazované v dnešní době jeví neaktuálně a již se neřeší tak jako dřív. V minulosti stála víra na prvním místě. V současné době přibývá stále víc ateistů, anebo těch, kteří nemají potřebu víru veřejně ukazovat a prožívají ji jen vnitřně. Proto ustupují myšlenky spojené s náboženstvím spíše do pozadí.

Poslední výzkumný cíl byl zaměřen především na zjištění, zda a které myšlenky Komenského ovlivnily současné kurikulární dokumenty. RVP pro PV jsme rozebrali již v teoretické části a v závěrech výzkumu půjde o propojení s výzkumem. V Rámcovém vzdělávacím programu se objevilo hned několik oblastí, které úzce souvisely s tezemi,

kteřé prosazoval Jan Amos Komenský. Již v hlavních principech RVP se objevuje stať o individuálních potřebách každého dítěte. I v uvedených rozhovorech, především u studentek a učitelek, se vyskytovaly odpovědi, kde byl zmíněn právě individuální přístup k dítěti. O myšlence toho, že by dítě nemělo být vzděláváno pouze pedagogy, mluvil již Komenský. V Rámcovém vzdělávacím programu je zase uvedeno, že institucionální vzdělávání by mělo pouze doplňovat rodinnou výchovu a ne ji nahrazovat, což se jeví podobně. Předškolní období, kdy by se dítě mělo vzdělávat, je v RVP uvedeno jako doba od 3 do šesti let. A Otakar Chaloupka napsal, že pro Komenského jako pro pedagoga byly typické zásady. Mezi ty podstatné patřila myšlenka toho, že „...raný dětský věk (už mezi druhým a čtvrtým rokem) je vždy pro dalších vývoj nejdůležitější.“ (Chaloupka, 2005, s. 422) Samozřejmě také nesmíme zapomenout na Komenského zásadu soustavnosti a systematickosti, která je obdobně uvedena také v RVP pro PV. Týká se vzdělávacích oblastí, které by se měly navzájem ovlivňovat, prolínat a podmiňovat. Navazují zároveň na to, že vše by mělo být propojeno s praxí, na níž kladl Komenský také velký důraz. Názorné a aktivní učení se také objevovalo v rozhovorech u všech skupin respondentů. Je tedy jasné, že v uvedených oblastech propojenost mezi myšlenkami Komenského a současným pojetím předškolní pedagogiky existuje.

Základní principy, které tento pedagog prosazoval, tedy zůstávají i v naší moderní době považovány za stále aktuální. To, že pohlížel na dítě jako na individuální osobu, kterou je třeba vzdělávat postupně, že za základní považoval výchovu v rodině, na kterou by mělo navazovat další vzdělávání, které by mělo probíhat po malých krůčcích, to že vůbec předškolní pedagogiku řešil, že se snažil zpřístupnit vzdělání všem bez rozdílu pohlaví a sociálního postavení a mnohé další myšlenky a principy jen dokazují, že odkaz po tomto významném mysliteli zůstal pro dnešní výchovu a vzdělávání stále zachován.

Podle mého názoru spousta lidí, nejen zmiňovaní respondenti, ani neví, odkud myšlenka individuálního přístupu k dítěti, postupné a návazné učení nebo propojenost znalosti mezi různými obory, vůbec vznikla. Mnozí z nich neřeší, proč to tak je, ale jen to, že tomu tak je. Ovšem na základě zjištěných výsledků našeho kvalitativního výzkumu lze konstatovat, že většina respondentů (rodiče, učitelé a studenti) prokázali, že se setkali s myšlenkami Komenského a doposud je mají v povědomí. Zjistili jsme, že i po několika stoletích existují lidé, kteří vzpomínají na tohoto pedagoga jako na významnou osobnost našich ději a že pro ně nejsou jeho spisy, knihy, studie a myšlenky jen bezvýznamným dědictvím, ale odkazem, který stále žije.

ZÁVĚRY BALALÁŘSKÉ PRÁCE

V závěru bakalářské práce bych ráda vyhodnotila přínos, který jsme při zhotovení této práce získali. Celá bakalářská práce byla zaměřena na kladení otázek k odkazu díla Komenského, získávání informací z odpovědí respondentů z řad učitelů, studentů a rodičů. I díky jejich odpovědím na zvolené otázky rozhovoru můžeme posoudit splnění cílů bakalářské práce i zhodnotit její přínos.

V teorii jsme se zabývali odbornými pracemi, ať už samotného Komenského nebo jiných odborníků, kteří reflektovali jeho přínos pro současnou dobu. Pochopili jsme, jak uvažoval Komenský o předškolní výchově a vzdělávání. Že zdůraznil, aby vše probíhalo nenuceně. Důležité pro něj bylo probudit v žákovi zájem o učení a nové informace a nepoužívat násilnou formu. Výchova a vzdělávání v předškolním věku pro něj byly zásadní především proto, že se projeví v dalším vzdělávání a životě dítěte. Prosazoval, aby se děti začaly vzdělávat již v útlém věku a zahájily tak proces celoživotního učení. Ohromným teoretickým přínosem Komenského je rozlišení šesti tříd pro etapu rozvoje dítěte v útlém dětství, kterému jsme se v teoretické části podrobně věnovali.

Také jsme nahlédli do studií dnešních odborníků, jako jsou Dagmar Čapková, Zdeněk Helus a Miloslav Petrušek, kteří zhodnotili přínos Komenského pro dnešek z různých hledisek.

Čapková ocenila přínos souboru Opera didactica omnia. Komenský podle ní viděl největší chybu ve vzdělávacím systému především v násilné podobě. Mohl se o tom přesvědčit nejen jako student, ale i jako učitel. Čapková ocenila, že vedle školního vzdělávání pracoval Komenský intenzivně i na předškolní výchově, kam spadala i prenatální péče o dítě ale i matku. Viděla jako hlavní přínos **dva teoretické principy**, které shrnula následovně: **jako vztah člověka k celku světa a jednotu individuálního a sociálního ve výchově i vzdělávání.**

Helus zdůraznil kromě znaků popisujících počátek milénia, také informační a komunikační technologie, které s touto moderní dobou souvisí a přinášejí nové výzvy společnosti vědění. Nejdůležitější ovšem je, že uvedl Komenského jako velkého člověka a díky tomu bychom se měli obracet k jeho myšlenkám i dnes. Auror vyvozuje pojmové spojení **pedagogika obratu** jako výzvu současnosti, která je analogická výzvám, kterým musel Komenský čelit ve své době. V díle Komenského viděl pedagogiku, která pomáhala

rozvoji člověka v tehdejší době. Dnešní pedagogika obratu by měla pomáhat obdobně zachraňovat potenciality lidskosti.

Petrusek upozornil zase na to, že edukační systém dnes musí čelit podobným problémům jako edukační systém v době, kdy žil sám Komenský. Autor rozlišil člověka informovaného a člověka vzdělaného. Vzdělaný člověk je víc než informovaný, jak už to věděl i Komenský. A právě vzdělanost a informovanost by měla být v rovnováze. Člověk by měl být harmonicky vzdělaný a jeho vzdělání a získané informace by měly mít všeobecný rozhled a rozsah. V díle Komenského vidí Petrusek stálou teoretickou inspiraci k hledání uvedené harmonie, proto jsme mu v teoretické části věnovali odpovídající pozornost.

V Rámcovém vzdělávacím programu jsme našli několik míst, kde se prolíná současné pojetí předškolní edukace s myšlenkami Komenského. Je tedy jasné, že pokud něco prosazoval Komenský a podobná nebo totožná teze se objeví i v dnešním kurikulárním dokumentu, byl sám Komenský nadčasový myslitel a jeho myšlenky se využívají i v dnešní předškolní pedagogice.

Laurie ve své knize napsal, že sám Komenský, ještě když byl mladý, řekl, že by chtěl patřit ke skupině mužů, kteří tíhnou ke starým a obvyklým věcem i přes údaje o Bohu a rozumu. (Laurie, 1972, s. 54).

I když by se zdálo, že se zde tato myšlenka nehodí, tak navazuje na jinou. Myšlenku toho, že co je staré i několik set let, nemusí být špatné, zastaralé a nepoužitelné.

I z výzkumných otázek a odpovědí, které jsme na ně našli, vyplývá, že Komenský nezůstal zapomenut. Jeho myšlenky jsou stále využívány učitelkami v mateřských školách i přesto, že se liší délka jejich praxe. Vedle toho studentky vidí odkaz spíše teoreticky. Studují díla Komenského a chápou jej převážně z teoretické roviny. Ovšem již některé měly možnost pozorovat aplikaci těchto myšlenek i v praxi v mateřské škole. Rodiče se neztotožňují se všemi myšlenkami, kterými se Komenský zabýval. Uvědomují si však, že i po tolika letech se velké možnosti z těchto myšlenek stále využívá a jsou tedy i pro ně aktuální.

I Jan Hábl ve svém článku uvádí několik principů, které Komenský prosazoval a které dnešní pedagogika zná a pracuje s nimi. Byla to například přiměřenost, soustavnost, nápodoba nebo aktivnost. Sám autor článku uvádí: „*Komenského schopnost vypořádat tyto výchovné principy si jistě zaslouží obdiv, protože to dokázal bez nástrojů moderních*

empirických věd.“ (Hábl in Pedagogika, 2011, s. 121) Navíc píše, že „...*Komenský znovu a znovu udivuje svou nadčasovostí...*“ (Hábl in Pedagogika, 2011, s. 121).

Na závěr celé práce jsem hledala nějaký citát nebo myšlenku, kterými bych mohla práci uzavřít. I přes nespočet knih, internetových stránek, odborných časopisů a jiných zdrojů, jsem si vybrala část odpovědi jedné studentky hovořící o Janu Amosu Komenském:

„...to musel být celkem borec v té době.“

A my pevně věříme tomu, že velkým člověkem pro mnohé z nás zůstává i dnes
a bude i do budoucna.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] COMENIUS, Johann Amos. *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. Praha: Svoboda, 1992, 3 v. ISBN 80205022893.
- [2] ČAPKOVÁ, Dagmar. Opera didactica omnia. In CHOCHOLOVÁ, Svatava, Markéta PÁNKOVÁ a Martin STEINER. *Jan Amos Komenský: odkaz kultury vzdělávání = Johannes Amos Comenius : the legacy to the culture of education*. Praha: Academia, 2009, [24] p. of plates. ISBN 80-200-1700-3.
- [3] DOLEJŠÍ, Pavel. *Školní slovník českých spisovatelů: 331 českých spisovatelů od počátků písemnictví do současnosti*. Humpolec: Pavel Dolejší, 2005, ISBN 80-86480-58-5.
- [4] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000, Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.
- [5] HÁBL, Jan. Vzdělání mravné a nemravné: Vztah poznání a ctnosti v Komenského pedagogice. *Pedagogika: Časopis pro vědy o vzdělání a výchově*. Praha: Pedagogický ústav Jana Amose Komenského, AV ČR, 2011, č. 2, s. 117-127. Dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=834>
- [6] HELUS, Zdeněk. Kultura vzdělávání na počátku milénia - edukační výzvy současnosti: Informační technologie a média ve službách vzdělanosti?. In CHOCHOLOVÁ, Svatava, Markéta PÁNKOVÁ a Martin STEINER. *Jan Amos Komenský: odkaz kultury vzdělávání = Johannes Amos Comenius : the legacy to the culture of education*. Praha: Academia, 2009, [24] p. of plates. ISBN 80-200-1700-3.
- [7] CHALOUPKA, Otakar. *Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti*. Vyd. 1. Brno: Centa, 2005, 1116 s. ISBN 80-86785-03-3.
- [8] CHOCHOLOVÁ, Svatava, Markéta PÁNKOVÁ a Martin STEINER. *Jan Amos Komenský: odkaz kultury vzdělávání = Johannes Amos Comenius : the legacy to the culture of education*. Praha: Academia, 2009, [24] p. of plates. ISBN 80-200-1700-3.
- [9] JŮVA, Vladimír. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001, ISBN 8085931958.
- [10] KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Vyd. v nakl. Academia 2. Praha: Academia, 2007, Europa (Academia), sv. 5. ISBN 978-802-0014-511.

- [11] LAURIE, Simon Sommervill. *John Amos Comenius, bishop of the Moravians: his life and educational works*. Reading-circle ed. New York: Burt Franklin, 1972, Research and source works series.
- [12] PETRUSEK, Miloslav. Vychováváme člověka vzdělaného nebo informovaného? Současné vzdělávací systémy v čase postmodernity. In CHOCHOLOVÁ, Svata-va, Markéta PÁNKOVÁ a Martin STEINER. *Jan Amos Komenský: odkaz kultury vzdělávání = Johannes Amos Comenius : the legacy to the culture of education*. Praha: Academia, 2009, [24] p. of plates. ISBN 80-200-1700-3.
- [13] Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 1. vydání. [online]. Pra- ha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. [cit. 2014-11-14]. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>.
- [14] ROSECKÁ, Zdena. *Malá didaktika činnostního učení*. Brno: Tvořivá škola, 2007, ISBN 978-80-903397-3-6.
- [15] SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-7367-778-7.
- [16] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-313-0.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MŠ	Mateřská škola
ODO	Opera didactica omnia
PV	Předškolní vzdělávání
RVP	Rámcový vzdělávací program
např.	například
apod.	a podobně
atd.	a tak dále

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Charakteristika učitelek	43
Tabulka 2: Charakteristika rodičů.....	44

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Pojmová mapa s kategoriemi	45
---	----

SEZNAM PŘÍLOH

P I	Rozhovor s učitelkou č. 1
P II	Rozhovor s učitelkou č. 2
P III	Rozhovor s učitelkou č. 3
P IV	Rozhovor s učitelkou č. 4
P V	Rozhovor s učitelkou č. 5
P VI	Rozhovor se studentkou č. 1
P VII	Rozhovor se studentkou č. 2
P VIII	Rozhovor se studentkou č. 3
P IX	Rozhovor se studentkou č. 4
P X	Rozhovor se studentkou č. 5
P XI	Rozhovor se studentkou č. 6
P XII	Rozhovor se studentkou č. 7
P XIII	Rozhovor se studentkou č. 8
P XIV	Rozhovor se studentkou č. 9
P XV	Rozhovor se studentkou č. 10
P XVI	Rozhovor s rodičem č. 1
P XVII	Rozhovor s rodičem č. 2
P XVIII	Rozhovor s rodičem č. 3
P XIX	Rozhovor s rodičem č. 4
P XX	Rozhovor s rodičem č. 5

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR S UČITELKOU Č. 1

Otázka: Můžeš uvést kdy, a kde si se setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžeš i popsat, jaký vliv na tebe měla?

Odpověď: Určitě při studiu...jedna z nejznámějších je, že člověk se stává člověkem teprve výchovou, což si obvykle vybavím, když se nejen ve své profesi setkávám například s důsledky takzvané volné výchovy, kdy dítě nemá žádná pravidla a rodiče autoritu a respekt.

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popiš prosím vlastními slovy tuto myšlenku.

Odpověď: Aby děti mohly pochopit určité věci, měly by se novým poznatkům učit postupně. Od základních informací, které dál rozšiřují o nové poznatky. Tím, že se jim rozvíjí slovní zásoba, jsou komunikativnější, zvědavější, snaží se získávat nové informace, jsou schopny jim porozumět...

Otázka: Jaký máš svůj vlastní názor na vztah vývoje řeči a rozumu?

Odpověď: Díky tomu, že dítě rozvíjí své řečové schopnosti, dokáže také lépe vyjádřit své myšlenky, lépe chápou obsah textu a jsou schopné také odpovídat na otázky, které například z něho vyplývají. Takže určitě spolu vývoj řeči a rozumu úzce souvisí.

Otázka: Mohla bys popsat nějakou situaci, ve které bys na vybraném dítěti pozorovala vztah řeči a rozumového vývoje?

Odpověď: Například když se dítě při čtení pohádky zeptá na význam slova, kterému nerozumí...nebo když mi chlapec na otázku, proč nedodělal úkol, odpověděl, že už nemá sílu, protože dneska málo poobědval...

Otázka: Můžeš vybrat i nějakou jinou myšlenku Komenského ohledně předškolní edukace, s níž si se setkala?

Odpověď: Významné a pořád aktuální jsou všechny jeho pedagogické zásady. Například zásada názornosti, zásada individuálního přístupu k dítěti nebo zásada soustavnosti a přiměřenosti.

Otázka: Popiš, proč se Ti jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.

Odpověď: U zásady názornosti je celkem logické, že dítě si daleko lépe zapamatuje vše, co samo vidí, slyší, cítí, co si ohmatá, popřípadě co samo ochutná. Zásada individuálního přístupu je velmi aktuální zvláště při současném trendu integrace a inkluze, i proto, že každé dítě má své individuální zvláštnosti.

Otázka: Setkala si ses někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu, v 17. století, a dnes už by se mohla jevit zastaralá?

Odpověď: To si až tak teď neuvědomuji...snad jen možná, co se týká jeho přístupu k náboženství, kdy v dnešní době je náboženská výchova spíše na bázi dobrovolnosti a to spíše na vesnických školách.

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR S UČITELKOU Č. 2

Otázka: Můžete uvést kde, a kdy jste se setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžete

popsat, jaký vliv na vás měla?

Odpověď: Asi na střední škole v hodinách pedagogiky, co si tak vzpomínám. A v tomto věku na mě moc vlivu neměly. Bylo mi asi 15 nebo 16 a už si vlastně ani nepamatuju, jaké myšlenky to mohly být. Až později na vysoké škole, kde už jsem to vnímala úplně jinak. Začala jsem chápat, jak to Komenský vlastně myslel a uvědomovala jsem si, že podobnou cestou bych chtěla při učení dětí jít sama.

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popište vlastními slovy uvedenou myšlenku.

Odpověď: Musí se učit od jednoduchého po složitější, přiměřeně svému věku, s věkem přibývá rozumu.

Otázka: Jaký máte vlastní názor na vztah vývoje řeči a rozumu u dětí?

Odpověď: S přibývajícimi podněty se rozvíjí jak řeč, tak rozum. S tím nemohu jinak než souhlasit.

Otázka: Mohla byste popsat situaci, kdy jste na dítěti pozorovala vztah řeči a rozumového vývoje?

Odpověď: U dítěte, které má víc podnětů, se přímo úměrně rozvíjí řeč i rozumové schopnosti. To pak klade více otázek, vyžaduje odpovědi od starších, jako jsou rodiče, učitelé. Rozšiřuje si obzory ve více oblastech a tak dál. To platí u většiny dětí, s kterými jsem se během své práce setkala.

Otázka: Můžete vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž jste se někdy setkala?

Odpověď: Využívat názornost, to je podle mého názoru důležité. Především obrázky, ty pak popisovat, pokládat dítěti otázky, tím rozvíjet i řeč i myšlení.

Otázka: Popište, proč se Vám jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.

Odpověď: Využívat názornost bude stále aktuální, slepí jsou ochuzeni o spoustu vjemů, mají okleštěnou představivost, nemohou si spojovat hodně věcí do logických souvislostí. Podle mého je tedy názornost nadčasová myšlenka.

Otázka: Setkala jste se někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu a dnes už by se mohla jevit zastaralá?

Odpověď: Nepoužívat fyzické tresty. I když jak nad tím přemýšlím, tak to, co jsem teď řekla, je spíše obráceně, protože tehdy se tento názor moc neuplatňoval. Tehdy byly tresty samozřejmostí, dnes jsou nepřijatelné. Ale další by jistě byla děvčata ve školách. Tehdy nepřípustné a dnes norma. Dokonce by se dnes jednalo o diskriminaci, kdyby tomu tak dnes nebylo. A také konec biflování.

PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR S UČITELKOU Č. 3

Otázka: Můžete uvést kde, a kdy jste se setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžete popsat, jaký vliv na vás měla?

Odpověď: S myšlenkami Komenského se setkávám často. Dalo by se říct, že každý den. Asi poprvé to bylo na základní škole, kde jsme jistě probírali jeho Školu hrou. Také si pamatuju na dílo Labyrint světa a ráj srdce. Dál pak na gymplu, kde jsme jeho dílo probíraly hlouběji. Ale k myšlenkám a jeho názorům jsem se víc přiblížila až na vysoké škole. A asi až v této době jsem se nad tím začala více zamýšlet, do té doby jsem tomu nevěnovala moc pozornost a vlastně mě to ani moc nezajímalo. Až když jsem se stala učitelkou, začala jsem více chápat, na čem Komenský tak tvrdě pracoval a proč stál za svými názory.

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popište uvedenou myšlenku vlastními slovy.

Odpověď: Učení musí postupovat po malých krůčcích. Začíná se od nejjednodušších věcí a přes složitější se děti dostávají až k těm nejtěžším. Je důležitá návaznost a s řečí souvisí vývoj myšlení.

Otázka: Jaký máte názor na vztah vývoje rozumu a řeči?

Odpověď: Vlastně to spolu úzce souvisí, takže bych souhlasila. Přece pokud se dítě ptá, tak mu rodič nebo kdokoli v jeho okolí zpravidla odpoví. Otázkou získá odpověď a tím i novou znalost. Když si dítě prozpěvuje, tak by měla mít učitelka nebo rodič tendenci učit ho nové písničky. Tím si rozšiřuje slovní zásobu, paměť a podle mě i myšlení.

Otázka: Mohla byste popsat situaci, kdy jste mohla pozorovat vztah řeči a rozumového vývoje u nějakého dítěte?

Odpověď: U spousty dětí. Mohla bych obecně říct, že děti, které byly upovídanější, tak byly také zvědavější a většinou i bystřejší. Vlastně každé dítě má své období otázek. To známé „proč“ poznal každý učitel skoro u každého dítěte. A můj názor je takový, že je jen na rodiči nebo učitelce, zda dítě po druhé otázce odbydou nebo budou trpělivě odpovídat, co nejdýl.

Otázka: Můžete vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž jste se někdy setkala?

Odpověď: Vlastně už jsem zmínila tu návaznost. Určitě také praktické učení, kdy si děti mohou jisté věci v uvozovkách osahat a zkusit na vlastní kůži. Komenský také myslel na individualitu každého dítěte, takže by se mělo dbát na zvláštnosti jejich vývoje a neházet všechny do jednoho pytle.

Otázka: Popište, proč se Vám jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.

Odpověď: Všechny tyto myšlenky se mi zdají aktuální. Vlastně si myslím, že budou aktuální i za deset let. Neustále se v pedagogice i jiných oborech vymýšlím nějaké inovace, ale zapomíná se na to, že i to, co je staré několik set let může být pro rozvoj dítěte vlastně zásadnější než nejnovější technologie.

Otázka: Setkala jste se někdy s myšlenkou Komenského, která se v dnešní době mohla jevit již zastaralé?

Odpověď: Otázky víry řešil Komenský dost často a v dnešní době se víra vytrácí. Nevím, jestli je to dobře, ale je tomu tak.

PŘÍLOHA P IV: ROZHOVOR S UČITELKOU Č. 4

Otázka: Můžete uvést kde, a kdy jste se setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžete

popsat, jaký vliv na vás měla?

Odpověď: Asi ve škole, ale v té době mě zajímaly jiné věci. Časem, když jsem začala pracovat jako učitelka, začala jsem více vnímat jeho principy. Například od jednoduchého ke složitějšímu,.....ale nejvíc asi názornost. Člověk si musí na vše sáhnout, vše vidět a hlavně prožít. To si pak pamatujete nejdéle.

Teď si vzpomínám, aspoň teda myslím, že to sem patří. Když začala po revoluci u malých dětí výuka angličtiny, tak jsem se chytala za hlavu. Děti ještě neuměly ani pořádně mluvit a už je cílevědomé matky hlásily do tohoto kroužku. Říkala jsem si, že by nejdřív měly děti umět pořádně česky, odstranit vady výslovnosti a pak teprve začít s výukou. Navíc se postupně ukázalo, že mnoho malých dětí vůbec nevědělo, která bije. Aha, ty se na mě díváš a nevíš, co tím myslím. No přece myšlenku Komenského, že by se děti měly nejdříve učit v mateřském jazyce.

Když už mám nějakou praxi za sebou, tak si uvědomuji, že myšlenky Komenského, především jeho principy, se staly nedílnou součástí mojí práce.

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popište vlastními slovy uvedenou myšlenku.

Odpověď: To je přece jasné. Něco děti učíme, nějaký základ a na to nabalují nové a nové věci. A když začne dítě mluvit, má větší možnost poznávat okolí. Ptá se, čte, pozoruje a především roste, vyvíjí se, tak musí být přece chytřejší a chytřejší. Má víc zkušeností.

Otázka: Jaký máte vlastní názor na vztah vývoje řeči a rozumu u dětí?

Odpověď: Názor...to je těžké. Není to jednoznačné. U každého se řeč vyvíjí jinak. Znáám děti, které nezavřely pusy od roku, ale zase ty, které moc nemluvily ani, když šly do první třídy. Můj názor je, že děti, které málo mluví, jsou rozumově pozadu. Nemyslím, že by musely být hloupé, ale prostě si myslím, že vývoj rozumu závisí na vývoji řeči. Upovídané dítě je zvědavější, ptá se, poznává víc okolí, no a pak je asi často i chytřejší. Když děti mluví, broukají si písničky, říkanky, všechno komentují. Ale když je vývoj řeči pomalejší, tak i vývoj rozumových schopností je pomalejší.

Otázka: Mohla byste popsat situaci, kdy jste na vybraném dítěti pozorovala vztah řeči a rozumového vývoje?

Odpověď: Takových dětí bylo víc, ale samozřejmě podrobnosti už si nepamatuji. Je ale jasné, že vývoj řeči souvisí s celkovým vývojem dítěte. Už jsem ti to řekla v minulé otázce.

A taky je jasné, že spousta dětí, u kterých byl vývoj řeči zpomalen anebo se u nich vyskytly vady řeči, tak se časem styděly za svoji úroveň vyjadřování. A místo toho, aby se na různé věci ptaly, byly zvědavé, jako jejich vrstevníci, tak se uzavřely a komunikace vázla. A tím pádem vázl i rozumový vývoj. Tím nechci říct, že by takové děti musely být hloupé, ale prostě se často nějak lišily, zaostávaly. Ale to už bych pak pokračovala dál, že všechno závisí na dalších podnětech, které dítě ovlivňují, na rodinném prostředí, ve kterém dítě žije, ale i na všech lidech, které dítěti během vývoje vstoupí do cesty.

Otázka: Můžete vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž jste se ještě setkala?

Odpověď: Asi myšlenka všeobecného vzdělání, pokud to sem patří. Prostě jednoduše řečeno, Komenský chtěl, aby se mohli vzdělávat chudí i bohatí, děvčata i chlapci. A zase myšlenka učit se v jazyce mateřském a nejlépe vlastní zkušeností.

Otázka: Popište, proč se Vám jeví vybrané myšlenky aktuální i pro dnešek.

Odpověď: No proč...protože žijeme ve 21. století a myšlenka, že by se vzdělávali jen kluci, se mi jeví nemožná. Jsou povolání, které prostě chlapi nezvládnou a zase naopak. Tak ať má každý stejné možnosti. Anebo si představ, že by někdo děti lustroval podle toho, jaké povolání dělají jeho rodiče. To je přece nemožné.

Otázka: Setkala jste se někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální v 17. století, jeho době, a dnes už by byla zastaralá?

Odpověď: Tak to musím zapřemýšlet. Ale na to přece nejde odpovědět. V té době jsem nežila, znám ji pouze z četby, filmů...no a když jsem v té době nic nezažila, nemůžu o tom moc povídat. A zase znám sice Komenského myšlenky a díla, ale dopodrobna jsem se jeho dílem nezabývala.

Když se ale zamyslím, že v té době měla velký vliv církev, tak asi nějaké otázky víry. Dneska máme svobodu, někdo věří, jiný ne. Ale v době, kdy žil Komenský bylo věřit povinností. Musím víc přemýšlet a tu dobu si představit. Doba temna, rekatolizace, lidé emigrovali, anebo museli přestoupit na katolickou víru, těžká doba. Všude bída, hlad, nemoci.

A určitě i to, aby do školy mohli chodit chudí i bohatí a chlapci i děvčata. V jeho době nebylo toto samozřejmostí a ani možné. Na dívky se dívala společnost jinak než na kluky. A bohatí měli všude zelenou. Bohatství znamenalo svým způsobem moc. Dnes chodí do školy všichni bez rozdílu pohlaví a vzdělání je všeobecné. Rozumný člověk se nedívá, jestli je žák dítětem obyčejných lidí, kteří vydělávají sotva na živobytí, anebo jsou jeho rodiče podnikatelé. Ale samozřejmě vím, že sponzorské dary od movitých rodičů dělají divy. Ale to už jsme někde jinde.

Ještě mě napadá, že Komenský prosazoval výuku nejprve v mateřském jazyce. Pro nás je to samozřejmost. Ale když si představím třeba takového malého českého Frantu, který měl to štěstí a například na přímluvu a za podpory pana faráře mohl postoupit dál do školy. Uměl česky, protože doma se mluvilo jen česky a najednou se ocitl ve škole, kde se vyučovalo buď německy anebo latinsky, tak spouště věcí nerozuměl. Úředním jazykem v českých zemích byla přece němčina. Vládli nám Habsburkové a všechno české bylo potlačováno. A nějaké národní cítění? To nemohlo být. Dneska děti učíme lásce k vlasti, ale dříve? Češi museli často skrývat své city k rodnému jazyku, kultuře, k historii národa. Prostě jiná doba, moc těžká. Dnes žijeme ve svobodné vlasti. Děti učíme svobodně a otevřeně vyjádřit svůj názor.

PŘÍLOHA P V: ROZHOVOR S UČITELKOU Č. 5

Otázka: Můžete uvést, kdy nebo kde jste se setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžete popsat, jaký vliv na vás měla?

Odpověď: Ve své diplomové práci jsem použila tuto myšlenku: Teorie zůstane pouhou teorií, pokud nepřikročíme k činu. Mé téma bylo: Poruchy řeči v předškolním věku a v mladším školním věku. A při jejím zpracování jsem chtěla použít v závěru nějaké moudro a dlouho hledala, co by uzavřelo celou práci a hlavně část praktickou, kde bylo často poukazováno na nedostatek praktického cvičení u dětí s narušenou komunikační schopností při vyvozování hlásek.

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popište vlastními slovy uvedenou myšlenku.

Odpověď: Stručně a jasně: vše musí navazovat. My všichni pokud řešíme a chceme zvládnout nové úkoly, musíme se jim učit postupně. Nemůžeme zvládnout těžký úkol bez toho, abychom se seznámili s postupem a věcmi, kterým nerozumíme jen tak dojdeme k vytyčenému cíli a to znamená, od nejjednoduššího ke složitějšímu. No, a pokud to zvládneme, začneme si víc věřit a zároveň se stáváme moudřejšími. Není tomu jinak ani při vývoji řeči, ba právě naopak, tvoříme tím základ pro vše ostatní.

Otázka: Jaký máte vlastní názor na vztah rozvoje řeči a rozumu u dětí?

Odpověď: Ano je to pravda. Jinak postupovat nelze. Abychom nové úkoly zvládli, musíme umět ty předcházející a tak pořád dokola. Ale nejsem si jistá slovy, že přibývá rozumu. Spíš si myslím, že se rozvíjí a zdokonaluje v souvislosti s řečí.

Otázka: Mohli byste popsat situaci, kdy jste na vybraném dítěti pozorovali vztah řeči a rozumového vývoje?

Odpověď: V své bakalářské práci kdy se jednalo o dítě s vyvinutým sluchem, ale žijící v rodině hluchoněmých rodičů. Byl to pro mne velice zajímavý případ. Při edukaci nastal velmi zřetelný a rychlý pokrok v souvislosti řeči a rozumovým vývojem dítěte.

Otázka: Můžete vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž jste se někdy setkali?

Odpověď: Ano, učit se, učit se, učit se. Už od mala nás provází stále nové informace a tak po celý život učíme něčemu novému.

Otázka: Popište, proč se Vám jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.

Odpověď: Tato myšlenka bude pravdivá vždy. I dnes, v době ve které jsme přesyceni informacemi, se neobejdeme bez učení. Nelze postupovat dál, pokud nezvládáme znalosti předcházející a určité informace nelze získat jinak.

Otázka: Setkala jste se někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro 17. století, dobu, ve které žil a dnes už by se mohla jevit zastaralá?

Odpověď: Nesetkala. Nemůžu říct, že by se nějaká taková našla, alespoň podle mne.

PŘÍLOHA P VI: ROZHOVOR SE STUDENTKOU Č. 1

Otázka: Mohla bys uvést kde, a kdy ses setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžeš

říct, jaký vliv na tebe měla?

Odpověď: Nejvíce jsem se s myšlenkami Komenského setkala asi na vysoké škole. A setkávám se s nimi už po dobu 2. let, ale nejsem si jistá, jestli mají na mě nějaký velký vliv, nebo možná mají na mě vliv, ale nijak si to nepřipouštím.

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popiš vlastními slovy uvedenou myšlenku.

Odpověď: Tak je to asi jako u každého, všichni začínáme od jednoduchých věcí, abychom mohli dojít k těm složitým. A u malých dětí to asi nijak moc nejde přeskočit ten krok. Ještě asi tak když dítě začne mluvit, dokáže komunikovat a může se mnohem více dorozumívat, tím pádem může dostat i více rozumu, díky své komunikaci, protože rodič může a okolí mnohem více věcí dítěti vysvětlit a domluvit se s ním.

Otázka: Jaký máš vlastní názor na vztah vývoje řeči a rozumu u dětí?

Odpověď: Můj názor je takový, že určitě to má určitou spojitost. Ale nějak více se tímto nezabývám, takže nemůžu nijak nic k tomuto více říct. Myslím si, ale osobně, že to má určitou souvislost, ale na druhou stranu, myslím si, že rozum se dostává i věkem a nejenom díky řeči.

Otázka: Mohla bys, prosím, popsat situaci, kdy jsi na vybraném dítěti pozorovala vztah řeči a rozumového vývoje?

Odpověď: Asi ne, jak jsem řekla, nějak se nad tím úplně nezastavuji. A toto téma nemám nijak probádané. A musela bych asi dlouho hledat něco takového v mé paměti, aby to mělo určitou spojitost.

Otázka: Můžeš vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž ses někdy setkala?

Odpověď: Jo. Je to například, že žák má být současně učitelem.

Otázka: Popište, proč se Vám jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.

Odpověď: Protože se mi zdá, že učitelé někdy na to zapomínají a snaží se jet jenom podle toho, jak se jim to hodí. Ale nesnaží se vnímat, to jak to vnímá dané dítě, ale i když se nám to často nezdá někdy dítě je lepším učitelem než učitel sám. A dokáže nám ukázat mnohem více než bychom si dokázali představit.

Otázka: Setkala ses někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu, 17. století, a dnes už by se mohla jevit zastaralá?

Odpověď: Aspoň ty, které si pamatuji, tak se dají v dnešní době stále určitým způsobem využít, ale možná některé existují, ale já si je nepamatuju. Měl celkem dobré myšlenky, které si myslím, že určitě platí i pro dnešní dobu. Akorát se může zdát, že učitelé někdy na to zapomínají, že by to tak mohlo být.

PŘÍLOHA P VII: ROZHOVOR SE STUDENTKOU Č. 2

Otázka: Můžeš uvést kdy, a kde si se setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžeš i popsat, jaký vliv na tebe měla?

Odpověď: S myšlenkou Komenského jsem se asi nejvíce setkala na praxi v mateřské škole. A nejen na praxi, ale i při našem studiu. V jakémkoli stupni vzdělávání je jakási úroveň přiměřenosti a do jisté míry i názornosti i jiných myšlenek Komenského. A jaký vliv na mě tato myšlenka měla. Když vezmu teda v potaz praxi a nejčastěji se objevující zásadu přiměřenosti, tak bych řekla, že nejen podle věku a individuálních možností se tato zásada uplatňuje na ostatní, ale někdy i na nás samotné. Samy nejdřív musíme vědět, na co máme a čeho jsme schopni dosáhnout. Teprve potom můžeme jakýmsi způsobem ovlivňovat druhé.

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popiš vlastními slovy uvedenou myšlenku.

Odpověď: Podle mě v této myšlence vycházel Komenský z logiky věci. Je hloupost, aby děti začínaly nejtěžšími věcmi. Vše se učíme po malých krůčcích., takže nemůžeme přece postavit most, aniž bychom věděli, jak má být zkonstruován, aby nespádl. Děti nejdříve žvatlají, říkají doma první slova, v mateřské škole se více rozmluví, ale teprve až na základní škole se dozvídají tu pravou podstatu skladby slov. Obecně bych ale řekla, že celý život musíme jít po malých krůčcích od těch jednodušších věcí až po ty složité. Nejde vše přeskočit, to je jako kdyby se narodilo dítě a za pár dní by z něj byl dospělý člověk. To by byla přece hloupost.

Otázka: Jaký máš vlastní názor na vztah vývoje řeči a rozumu u dětí?

Odpověď: Nemyslím si, že je pravidlem, že čím přibývá řeči, tím přibývá i rozumu. Dítě může být introvertní a může si mluvit samo pro sebe, při tom nemusí přicházet na nové věci. Ale zase může být dítě tak zvědavé, že svůj rozum rozvíjí neustále. Záleží hodně na povaze dítěte, na prostředí v jakém se vyskytuje a i na tom, jaké jsou mu poskytovány podněty.

Otázka: Mohla bys popsat situaci, kdy jsi na vybraném dítěti pozorovala vztah řeči a rozumového vývoje?

Odpověď: Teď si zrovna nevybavím žádnou takovou situaci. Jelikož jsem neměla moc praxe, tak jsem takové věci moc nezpozorovala. Snad jen to, když jsem hlídávala jednoho chlapečka. I když slova říkal žvatlavým způsobem, postupem času a opakováním se je naučit vyslovovat správně. Rozuměl už více věcem, byl hodně zvědavý a mluvil čím dál tím více.

Otázka: Můžeš vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž ses někdy setkala?

Odpověď: V mateřské škole jsem mohla pozorovat zásadu přiměřenosti. Musíme brát ohled jak na věk, tak na individuální možnosti dětí. Dál také názornost,.... systematicčnost, trvalost a určitě taky aktivnosti.... A ještě jsem si vzpomněla na soustavnost.

Otázka: Popiš, proč se ti jeví vybrané myšlenka aktuální i pro dnešek.

Odpověď: No, tak aktuální bych řekla, že jsou všechny. Klade se důraz na zkušenosti dětí, především v alternativních pedagogikách. Jediná zásada, která je trochu oslabená v současné době je zásada systematicčnosti a soustavnosti. Řekla bych, že mnoho pedagogů dost učivo nepropojuje.

Otázka: Jakým způsobem bys změnila tento nedostatek v propojování různých oblastí?

Odpověď: Já sama zatím nijak. V mateřské škole ještě nepůsobím, ale určitě se tam propojuje lépe. Třeba na základní škole, tam už učí každý učitel svůj předmět a nezajímá se moc o ostatní.

Otázka: Setkala ses někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu a dnes už by se mohla jevit zastaralá?

Odpověď: Komenský byl nadčasový myslitel a jeho myšlenky jsou podle mě pořád aktuální, takže takovou myšlenku vybrat nemůžu.

PŘÍLOHA P VIII: ROZHOVOR SE STUDENTKOU Č. 3

Otázka: Můžeš uvést kde, a kdy ses setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžeš popsat, jaký vliv na tebe měla?

Odpověď: No, na základní škole asi ne, aspoň si to nepamatuju, ale spíš na střední jsme o něm hodně mluvili. Hlavně jako v oblasti výchovy a vzdělávání, měl velký vliv, kdy klad hodně důraz na praxi. A vytvořil zásady vzdělávání. Potom i myslím nějaký systém vzdělávání, a on hodně cestoval. Jeho první manželka mu s dětmi zemřela při požáru. Napsal spoustu děl jako Svět v obrazech, Škola hrou, potom ještě nějaké dílo, které se týkalo předškolní výchovy a to nevím, jak se už jmenovalo a ještě jeho nejvýznamnější dílo o nápravě lidské nebo tak nějak.

A jaký vliv? No asi takový, že to musel být celkem borec v té době. A že kdyby neměl tak velký zájem o to školství, tak asi vzdělávání u nás vypadá jinak.

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popiš vlastními slovy uvedenou myšlenku.

Odpověď: No, že děti musíš začít učit od nejlehčích věcí a postupně. Nejdříve je učíš hlásky, pak písmena a pak se učí celá slova a věty. A když se rozvíjí slovní zásoba, tak jsi i chytřejší.

Otázka: Jaký máš vlastní názor na vztah vývoje řeči a rozumu u dětí?

Odpověď: Jako když je malé dítě a ještě tolik nemluví, tak to neznamena, že jako nechápe, co mu dospělí lidé říkají.

Otázka: Mohla bys popsat nějakou situaci, kdy bys na vybraném dítěti pozorovala vztah řeči a rozumového vývoje?

Odpověď: No jako když jedno dítě v školce právě moc nemluvílo a já mu něco vysvětlovala a ono na mě koukalo, tak jsem prostě poznala, že to chápe.

Otázka: Takže mi, prosím, řekni, je podle tebe vývoj řeči závislý na rozumovém vývoji?

Odpověď: Do určité míry asi jo, ale jako máš i hluché lidi nebo hluchoněmé a chápou a při tom jako nemluví řečí.

Otázka: Můžeš vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž ses někdy setkala?

Odpověď: Vnímat svět tolika smysly, kolika je možno nebo tak nějak.

Otázka: Popiš, proč se ti jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.

Odpověď: Tato myšlenka je hlavně k dětem do školy, když poznávají nové věci, tak aby všechno poznaly, lépe si to pamatovaly. No je určitě, protože podle mě kolik smyslů to dítě pozná, tak si to lépe zapamatuje.

Otázka: Setkala ses někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu, zhruba v 17. století, a dnes už by se mohla jevit zastaralá?

Odpověď: Tak to asi nevím, nic mě nenapadá.

PŘÍLOHA P IX: ROZHOVOR SE STUDENTKOU Č. 4

Otázka: Můžeš, prosím, uvést kde, a kdy ses setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžeš popsat, jaký vliv na tebe měla?

Odpověď: S myšlenkami Komenského jsem se setkala poprvé asi na střední škole, kde jsme ho trochu více probírali. Jeho život a také jeho díla, nejvíce asi Labyrint světa a ráj srdce, kdy se člověk dívá na svět přes růžové brýle a vidí vše jednoduše a v pohodě. Ovšem až si tyto pomyslné brýle sundá, zjistí, že svět není jen tak růžový a nic není jen tak, jak se na první pohled může zdát.

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popiš vlastními slovy uvedenou myšlenku.

Odpověď: Myslím si, že tady jde o jeho princip přiměřenost, kde zdůrazňuje, že vše musí být přiměřené věku dítěte a také princip soustavnosti. Vše má nějaký řád a nejdříve se začíná jednodušším a směřuje k tomu těžšímu. Nemůžeme dát dítěte napsat slovo, když neumí psát všechny písmena. Každé dítě se neustále učí něčemu novému. Všude se začíná základy a až poté vznikají nějaký větší přehled.

Otázka: Jaký máš svůj vlastní názor na vztah vývoje řeči a rozumu u dětí?

Odpověď: Je důležité, aby dítě začalo co nejdříve mluvit, dorozumívat se s někým a získat určitý kontakt s lidmi. Jedině tak má větší přehled, více se rozvíjí v různých oblastech. Třeba v řeči, artikulace, pak naslouchat jiným, mít svůj názor atd. Pokud se řeč vyvíjí určitě s ní také i rozum.

Otázka: Mohla bys popsat situaci, kdy si na vybraném dítěti pozorovala vztah řeči a rozumového vývoje?

Odpověď: Teď si asi nevzpomenu na nějaké konkrétní situaci, jelikož zatím nemám tolik praxe. Ale jednou jsem pozorovala jednu holčičku, která velice špatně mluvila a po rozumové stránce podle paní učitelky nebyla na dobré úrovni.

Otázka: Můžeš vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž ses někdy setkala?

Odpověď: Třeba používání encyklopedií, ty děti velmi zajímají a samy je vyhledávají. Sledují obrázky a k tomu učitelka různě komentuje.

Otázka: Popiš, proč se ti jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.

Odpověď: Dítě je čím dál více zvědavé a potřebuje nové informace a nejlépe co nejvíc. Stává se, že někdy i děti z nějaké oblasti ví více než učitelka. Ta by se měla snažit o velký přehled ze všech oblastí, aby nebyla zaskočená. Dnešní děti se zajímají o spoustu věcí.

Otázka: Setkala ses někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu a v dnešní době už by se mohla jevit zastaralá?

Odpověď: Nevzpomenu si.

PŘÍLOHA P X: ROZHOVOR SE STUDENTKOU Č. 5

Otázka: Můžeš uvést kde, a kdy ses setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžeš popsat, jaký vliv na tebe měla?

Odpověď: Poprvé asi na základní škole, kdy jsme se v literatuře o něm a jeho díle učili a říkali jsme si, že byl vlastně první u nás, kdo přišel s myšlenkou, že učení by mělo probíhat hrou a ne učením se nazpaměť. Tato myšlenka se mi zalíbila, protože si myslím, že není správné učení se cokoliv nazpaměť, protože to vzápětí zapomeneme a nemá ta informace nějaký dlouhodobější charakter

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popiš vlastními slovy uvedenou myšlenku.

Odpověď: Učit bychom se měli postupně od toho nejjednoduššího přes složité až nakonec k tomu nejsložitějšímu. Jako první se musíme naučit písmena, abychom z nich mohli vytvořit slabiky, ze slabik pak slova a ze slov nakonec věty. S přibývajícím slovní zásobou roste i naše inteligence. Dítě by se mělo učit od toho nejsnazšího, aby pak mohlo porozumět tomu, co bude následovat, protože to na sebe navazuje. To je, jako když stavíte dům, ten taky nezačnete stavět od střechy, ale od základů. No a na to podle mě chtěl Komenský ukázat.

Otázka: Jaký máš vlastní názor na vztah vývoje řeči a rozumu u dětí?

Odpověď: Vývoj řeči a rozumu jde podle mě ruku v ruce. Když se rozvíjí řeč dítěte, tak se tím rozvíjí i jeho rozumové schopnosti. Když se naučí nová slova, učí se zároveň i kdy je použít, aby jeho význam byl ve větě smysluplný.

Otázka: Mohla bys, prosím, popsat situaci, kdy si na vybraném dítěti pozorovala vztah řeči a rozumového vývoje?

Odpověď: Když měla moje nejmladší sestra něco přes rok, uměla hodně slov a to i náročnějších, i když některé trochu komolila. A uměla je vhodně použít. Například: tátuti je v páci, dojde blžo. To přeložím: tatínek je v práci, dojde brzo.

Otázka: Popiš, proč se ti jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.

Odpověď: No, asi proto, že tato myšlenka má něco do sebe. Je potřeba se učit postupně a je jedno, jestli to vymyslel před sto lety nebo dnes. Platí to tak, jak tak a každý učitel se touto myšlenkou řídí, aby z jeho žáků něco bylo. Jednotlivé prvky na sebe totiž navazují.

Otázka: Můžeš vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž ses někdy setkala?

Odpověď: Momentálně si nemůžu žádnou vybavit. Jediné, co mě napadá, je: učení hrou. A s touto myšlenkou souhlasím. Pro dítě je přirozenější se učit prostřednictvím hry, například: že holčičky si hrají na maminku, jak vaří. Vytahají hrnce z kredence, vařečky a něco "vaří" nebo když si hrají kluci na tatínky a "opravují" autíčka a podobně. Tím samy sebe připravují na budoucí role, které budou zaujímat i na práci, kterou budou vykonávat.

Otázka: A poslední otázka, jestli ses někdy setkala s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu a dnes už by se mohla jevit zastarale?

Odpověď: Nevím, možná jeho myšlenky a názory týkající se víry. Pro něho byla velmi důležitá mravní a duchovní výchova. To v té době bylo běžné. V dnešní době je to ale poněkud neaktuální a to ne proto, že by to nebylo potřeba, ale protože naše společnost dospěla do bodu, kdy se k nějakému náboženství hlásí méně než polovina obyvatel a hodně lidí má na víru velmi skeptické a někdy až pomalu opovrhující názory.

PŘÍLOHA P XI: ROZHOVOR SE STUDENTKOU Č. 6

Otázka: Můžeš uvést kde, a kdy jste ses setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžeš také popsat, jaký vliv na tebe měla?

Odpověď: Poprvé jsem se s nějakou myšlenkou setkala asi na základní škole. Ano, myslím, že už tam. Ale jaký vliv na mě měla ... no, tak to si nepamatuju.

Otázka: Vzpomeneš si alespoň na tu myšlenku, čeho se ta myšlenka týkala?

Odpověď: Ne, to si nepamatuju. Noo, možná to bylo něco se hrou, hra ve škole, hrajeme si nebo tak něco. Ale úplně přesně si nepamatuju, co přesně bylo její náplní.

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popiš vlastními slovy uvedenou myšlenku.

Odpověď: K rozvoji rozumu u dětí je velice důležitý rozvoj řeči. Děti se proto učí nejen mluvit, ale i psát. Naučit se musí nejprve jednotlivá písmena a hlásky a až poté celé věty a souvětí.

Otázka: Jaký máš vlastní názor na vztah vývoje řeči a rozumu u dětí?

Odpověď: Myslím, že vývoj řeči u dětí je velice důležitý a určitě neodmyslitelný vzhledem k vývoji rozumu dítěte. Myslím, že vzájemný vztah vývoje řeči a rozumu můžeme vidět u dětí, které jsou zanedbávané...tedy ve smyslu komunikace rodič – dítě. A mám pocit, že děti, se kterými si rodiče více povídají, mají mnohem větší přehled a bývají rozumnější

Otázka: Mohla bys popsat situaci, kdy si na vybraném dítěti sama pozorovala vztah řeči a rozumového vývoje?

Odpověď: Bylo to při kreslení s jedním chlapcem ve školce. Chlapec kreslil mašinku a u toho mi vysvětloval, co vlastně ta mašinka dělá, jak funguje.

Otázka: Můžeš vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž ses někdy setkala?

Odpověď: Omlouvám se, ale na žádnou si nevzpomenu.

PŘÍLOHA P XII: ROZHOVOR SE STUDENTKOU Č. 7

Otázka: Můžeš uvést kde, a kdy jste ses setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžeš

popsat, jaký vliv na tebe měla?

Odpověď: Moje první setkání s myšlenkami Komenského bylo už na základní škole, mám tušení, že to byl nejspíš první stupeň tak 5. třída, kdy jsme si říkali o Komenském a o jeho Škole hrou. Dále si pamatuji, že jsme se učili o jeho díle Svět v obrazech. Ale nepamatuji si, že bych to nějak zvlášť vnímala. Nejvíce jsem se samozřejmě o Komenském učila na vysoké škole, kde mi přišly velice zajímavé jeho učební metody.

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popiš vlastními slovy uvedenou myšlenku.

Odpověď: První věta je docela logická, bez písmen a hlásek se nenaučíme slova a nakonec celé věty. Může to znamenat, že když se naučíme mluvit, můžeme se na mnoho věcí zeptat, tím více samozřejmě získáváme vědomostí. Myslím si, že je velice důležité učit děti od základu, nezahltit děti vědomosti hned od začátku. Nejprve je naučit ty písmena, pak hlásky. A tak je to se vším, třeba i s matematikou, nejprve se děti musím naučit číslice, pak až se můžou učit počítat. Tím také předcházíme tomu, že vytvoříme na dítě nátlak a tím ho odradíme od dalšího učení.

Otázka: Jaký máš vlastní názor na vztah vývoje řeči a rozumu i dětí?

Odpověď: No určitě to má souvislost. Pokud je dítě rozumově zaostalé, nemůže se jeho řeč vyvíjet, tak jak by měla. Proto pak dochází k odkladům dítěte na základní školu. Ale vše také záleží na rodině a učiteli, pokud se rodič nebo paní učitelka dítěti věnuje a snaží se, nemusí to mít takový dopad.

Otázka: Mohla bys popsat situaci, kdy si na vybraném dítěti pozorovala vztah řeči a rozumového vývoje?

Odpověď: Jeden chlapec v mateřské škole, je mu pět let a špatně mluví. Nerozumí mu, jak paní učitelky, tak ani děti. Chlapec zřejmě pochází ze sociálně slabší rodiny a nejsem si jistá, jestli se mu rodiče dostatečně věnují. Je dokonce podezření, že chlapec má snížené IQ.

Otázka: Můžeš vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž ses někdy setkala?

Odpověď: Právě si nemůžu vzpomenout.

Otázka: A setkala ses někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu a dnes už by se ti mohla jevit zastaralá?

Odpověď: Nevzpomínám si.

PŘÍLOHA P XIII: ROZHOVOR SE STUDNTKOU Č. 8

Otázka: Můžeš uvést kde, a kdy ses setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžeš popsat, jaký vliv na tebe měla?

Odpověď: S myšlenkou Komenského jsem se setkala již na základní škole. Pamatuji si, že jsem měla již od útlého věku zafixované Jan Amos Komenský - škola hrou. Kdy jsem se s tímto termínem setkala poprvé, si už nepamatuji, ale určitě to bylo v prvních ročnících již zmíněné základní školy. Právě při vstupu do budovy, nás vítala stěna popsaná různými hesly vztahujícími se ke Komenskému. Tenkrát jsem to vnímala tak, že si děti v dobách Komenského asi jen ve škole hrály, až později, jsem si ale uvědomila, že jeho moudra měla hlubší význam.

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popiš, prosím, vlastními slovy uvedenou myšlenku.

Odpověď: Je důležité děti učit od toho nejjednoduššího po nejsložitější. Tak si vše lépe zapamatují, lépe a déle uchovají v hlavě a dokážou jednotlivé znalosti později využívat v praxi v různých situacích.

Otázka: Jaký máš vlastní názor na vztah vývoje řeči a rozumu u dětí?

Odpověď: Řeč a rozum spolu dle mého názoru úzce souvisí.

Otázka: Jak myslíš, že spolu souvisí?

Odpověď: Při vývoji, myslím. Je to zřejmě tak, že s rozvojem řeči a rozvíjí i rozumová stránka.

Otázka: Mohla bys popsat situaci, kdy si na vybraném dítěti pozorovala vztah řeči a rozumového vývoje?

Odpověď: Žádnou takovou situaci si nevybavuji.

Otázka: Mohla bys vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž ses někdy setkala?

Odpověď: Děti by měly být podporovány v tom, co je baví a co chtějí vyzkoušet. Když například vidí učitelku, jak stříhá nůžkami, měl by jim být poskytnut podobný nástroj, tupý a bezpečný, aby si činnost také mohly vyzkoušet.

Otázka: Popiš, proč se ti jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.

Odpověď: Děti mají tedy v mateřských školách k dispozici různé hračky podobné nástrojům, které využívají v běžném životě dospělí. Ať už je to dětská kuchyňka nebo pracovní nářadí. A to je podle mě právě to, o čem mluvil Komenský.

Otázka: Setkala ses někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální v 17. století, v jeho době, a dnes už by se mohla jevit zastaralá?

Odpověď: Ve škole jsme se o takových myšlenkách určitě bavili, ale momentálně si žádnou nevybavuji.

PŘÍLOHA P XIV: ROZHOVOR SE STUDENTKOU Č. 9

Otázka: Prosím, řekni mi kde, a kdy ses setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžeš popsat, jaký vliv na vás měla?

Odpověď: Ze základní školy si pamatuji, že jsme se v dějepise o Komenském učili, že je to významný pedagog a učitelé nám vtloukali do hlav především to, že je to Učitel národů. Na dobu, kdy jsme slyšela nějakou jeho myšlenku a opravdu jsem nad ni dále přemýšlela, si nepamatuji. Asi až na vysoké škole.

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popiš vlastními slovy uvedenou myšlenku.

Odpověď: Podle mě nám uvedená myšlenka říká, že by se mělo dbát na postupný vývoj dítěte. Myslím si, že tím chtěl Komenský říct, že by se měl brát ohled na postupný vývoj dítěte. Že by se mělo dítě první učit to jednoduché a až bude jednoduché věci ovládat, teprve pak si může osvojit věci těžší. S tou řečí to chápu tak, že když se dítě naučí mluvit, tak je zvědavé a ptá se na klasické otázky co, proč, jak a tak a tím pádem přibývá rozum.

Otázka: Jaký máš svůj vlastní názor na vztah vývoje řeči a rozumu u dětí?

Odpověď: Myslím si, že tyto dva pojmy spolu úzce souvisí. Jak už jsem odpovídala na předchozí otázku. Pomocí slov a později vět se dítěti více rozvíjí rozum. Prostřednictvím řeči nám může klást otázky, na které samo nezná odpověď. Tím pádem se jeho obzor rozšiřuje a posiluje jeho rozumová stránka.

Otázka: Mohla bys popsat situaci, kdy si mohla na vybraném dítěti pozorovat vztah řeči a rozumového vývoje?

Odpověď: Konkrétní situaci si asi nevybavím, ale myslím si, že všeobecně platí to, že pokud se dítěti zlepšuje řeč, rozvíjí se mu slovní zásoba, tak více "pátrají", jsou zvědavé a tak, tím pádem se jim rozvíjí rozumová složka.

Otázka: Můžeš vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž ses již někdy setkala?

Odpověď: Teď si tak narychlo asi žádnou nevybavím. Nevzpomenu si.

Otázka: Pokud potřebuješ čas, tak klidně počkám, jen přemýšlej.

Odpověď: Nene, to se nedá takhle nutit, takže na tohle opravdu asi neodpovím.

Otázka: Setkala ses s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu a v dnešní době už by se mohla jevit zastaralá?

Odpověď: Pokud si dobře vzpomínám, tak Komenský prosazoval to, aby byly ve třídách stejně staré děti. V dnešní době se však ve většině případů setkáváme i se třídami smíšenými. Jinak mě jiná myšlenka nenapadá.

PŘÍLOHA P XV: ROZHOVOR SE STUDENTKOU Č. 10

Otázka: Můžeš uvést kde, a kdy ses setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Mohla bys také popsat, jaký vliv na vás měla?

Odpověď: Tak určitě jsem se s Komenským setkala ve škole. Ať už teďka na výšce nebo aj jako na základce. Jsem z Brodu, takže jsme chodili do muzea a tak. Ale to jsem si spíš všimala toho zřízení muzea než nějakých myšlenek. Hmm, takže myšlenka? Tak třeba Škola hrou? Tak sa myslím jmenuje aj název jeho knížky. Nebo třeba on měl tu pansofii, vševědu! To bylo, aj jak jsme četla tu Velkou didaktiku. On říkal, že i už v té mateřské škole by se měly děti seznámit s různými vědními obory. Víím, že to tam bylo jako napsané strašně složitě. Třeba pro tu mateřskou školu tam byla fyzika, ale pak to tam bylo vysvětlené... jako takové základy, že jsem si říkala, že to fakt s těma dětma děláme. Myslím, že tam bylo třeba, že dítě pozná vodu nebo tak.

No a jak mě to ovlivnilo? Jako uvědomila jsme si, když jsem to četla, že je to pořád aktuální, že i teď se v mateřské škole snažíme všechno propojovat. Ten všestranný rozvoj jim zajistit a dětem něco předat, nové informace, během té hry, aby jako to nevnímaly, že do nich něco hustíme, ale aby je to bavilo.

Děti musí začít od nejjednoduššího, tak že se nejdříve učí písmena a hlásky, později pak celá slova a věty. A Komenský také tvrdí, že jakmile přibývá řeči, tak začne přibývat i rozumu.

(Komenský, 2007, s. 63-67)

Otázka: Popiš vlastními slovy uvedenou myšlenku.

Odpověď: Takže vlastně říká i při tom vzdělávání a výchově musíme postupovat logicky, od toho nejjednoduššího po nejsložitější... až dítě z dané oblasti pochopí nějaké základy, tak na nich můžeme stavět a přidávat k nim další informace, dál je rozvíjet. On to tak měl i v té Velké didaktice, že se mu tam ty vědní obory opakovaly, akorát to bylo stupňované. Od té mateřské školy, kde bylo to nejzákladnější, nejjednodušší, až po tu univerzitu...tam

říkal myslím, že mají jít jen ti nejnadanější, co jim to učení fakt jde. No je to jako tak logické.

Otázka: Jaký máš vlastní názor na vztah vývoje řeči a rozumu u dětí?

Odpověď: Vztah vývoje řeči a rozumu dětí? Tak určitě to spolu souvisí. Jako dítě aby začalo mluvit, tak už musí mít ten rozum, to poznání, na určité úrovni. Hmm, jako musí nejprve vnímat to, co lidé okolo něho říkají, pak tomu nějak porozumět, aby prostě vědělo, kdo je máma, a pak to ve spojitosti s ní, když ji vidí, začíná používat. A zase se to ovlivňuje i naopak. Jako když dítě mluví, tak se ptá na to, co ho zajímá, zaujme a díky tomu toho víc poznává, rozvíjí se ten jeho rozum. Prostě je to propojené. Pokud třeba dítě koktá, tak by se na to měl brát ohled, dát mu dost prostoru, času na vyjádření nebo se prostě začne bát mluvit, přestane se ptát na to, co ho zajímá a tím se ten jeho rozumový vývoj zabrzdí, zpomalí.

Otázka: Mohla bys popsat situaci, kdy si na vybraném dítěti pozorovala vztah řeči a rozumového vývoje?

Odpověď: Jej, tak to nevím. Ale jako malá od známých, ona je strašně chytrá. A ona právě má milion otázek. No a u nich všichni mluví spisovně. A hned od malička, ještě nemluvila a všeci jí prostě popisovaly, co dělají, co vidí a tak. Takže ona docela brzo myslím začala mluvit a pusa se jí nezastavila. Dělala vlastně to, co ti dospělí před tím, všechno komentovala a ptala se fakt na všechno. Oni jsou taková vzdělaná rodina, takže jí úplně trpělivě odpovídaly a třeba i tak jakože odborně. Takže tam bylo vidět, ten vztah té řeči a rozumu, že ona toho hrozně moc věděla, o všechno sa zajímala a mluvila spisovně. Měla, nebo vlastně má, úplně bohatou slovní zásobu. Co z ní padají za moudra, to úplně valím oči a přitom teď ještě chodí do školky.

Otázka: Můžeš vybrat nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž si se někdy setkala?

Odpověď: Jinou? No tak třeba to, že ty nové informace by měly být dětem předávány tak, aby je pochopily. Jakože by učitelé i rodiče měli nejen zvážit to co těm dětem říct, ale i jakým způsobem, aby to bylo přiměřené věku. Hmm, nebo třeba, taky podporoval ty po-

můcky ve školách, učebnice a tak. Že to dětem usnadní to učení, líp a trvaleji si to zapamatují. Tak to je v té mateřské škole, že dětem se snažíme všechno ukázat, aby si to vyzkoušely, viděly to. Například jak roste květina, tak pozorují třeba pažitku, od toho jak klíčí až po to, že ji zpracují a sní. Takže toto bych řekla.

Otázka: Setkala ses někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu a dneska už by se mohla jevit zastaralá?

Odpověď: Hmm, tak to nevím. Asi spíš ne, protože jak říkám, když jsem četla tu Velkou didaktiku, tak jsem právě na to docela hleděla, že jsem si říkala, že to všechno platí i teď. Že ty jeho myšlenky třeba v té mateřské škole, ale i pak dál jsou realizované, jen to nebereme, že to má nějaké základy už u toho Komenského. Hmm, no tak jako třeba, že on měl, že na tu vysokou by měly jít jen ti fakt nadaní a to si myslím, že teď není. Že když prostě někdo chce studovat, tak to v sobě třeba ani tak moc nemusí mít a přesto si může najít nějakou školu, kterou prostě zvládne. Tak to jedinečně, ale jinak nevím.

PŘÍLOHA P XVI: ROZHOVOR S RODIČEM Č. 1

Otázka: Můžeš uvést kde, a kdy si se setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžeš popsat také, jaký vliv na tebe měla?

Odpověď: No já osobně asi neseťkala.. nebo, nejspíš si na to vůbec nepamatuju.

Otázka: Mohla bys zavzpomínat na období základní školy, kde by ses mohla s myšlenkami Komenského setkat?

Odpověď: Noo, tak to už je nějakou dobu, ale zkusím to. Když tak přemýšlím, tak si kromě té myšlenky škola hrou nevybavuju žádné jiné. Žádné jiné asi neznám. Takže nevím, jestli jsem se někdy setkala nebo ne. Na základní škole nejspíš ano, ale už si nevybavuju v jakém smyslu slova to bylo.

Do šesti let není vhodné dítě kamkoli dávat, protože je mi nejlépe u matky. Naopak déle než po šestém roce by se dítě nemělo držet doma a mělo by se učit a vzdělávat dále, což navazuje na povinnou školní docházku.

(Komenský, 2007, s. 87-89)

Otázka: Popiš vlastními slovy tuto myšlenku Komenského.

Odpověď: S tím nesouhlasím. Dítě od určitého věku potřebuje kolektiv. Jak vrstevníků, tak by se mělo začlenit do společnosti. V 6-ti letech je už podle mě rozhodně pozdě. Navíc dnes je jiná doba, než před cirká 300 lety za Komenského.

Otázka: Jaký máš názor na umíst'ování dětí od tří let do mateřské školy?

Odpověď: Tak pokud není zbytí a rodiče jdou do práce. Ale v zásadě se mi to zdá brzo. I když je to individuální. Některé dítě není připraveno ani v pěti letech, jiné zase ve 3 letech ano. Takže je to dost na dítěti. Každý rodič by měl uvážít, zda musí dítě do mateřské školy dát a pokud je toho schopné. Některé děti se ve školce vyloženě trápí, to taky není dobré.

Otázka: Popiš určitou situaci, při které se dítě podle tebe aktivně vzdělává.

Odpověď: Nejsem si jistá, zda to chápu správně. Tak řekla bych, že třeba básničku asi v kolektivu: odposlechem a opakováním, jak se to dělává. Spoustu věcí děti samy odkoukají. Třeba z televize, od rodičů, od vrstevníků. Třeba počítání do 10-ti se holky naučily hraním na schovku.

Otázka: Vyber, prosím, nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, kterou znáš.

Odpověď: Neznám. Žádnou takovou nevím.

PŘÍLOHA P XVII: ROZHOVOR S RODIČEM Č. 2

Otázka: Můžete uvést kde, a kdy jste se setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Můžete popsat, jaký vliv na vás měla?

Odpověď: Na základní škole. Učitel tehdy řekl: „jak řekl Komenský, škola hrou!“ to si do teď pamatuji. Učil nás anglické slovíčka pomocí obrázků. Vliv na mě měla takový, že pokud to bylo jakkoli možné, učivo jsem si celý život snažila zpříjemnit pomocí her, sebe testování, slovních hříček, obrázků, a tak dále. Biflování u mě nemělo nikdy smysl.

Do šesti let není vhodné dítě kamkoli dávat, protože je mi nejlépe u matky. Naopak déle než po šestém roce by se dítě nemělo držet doma a mělo by se učit a vzdělávat dále, což navazuje na povinnou školní docházku.

(Komenský, 2007, s. 87-89)

Otázka: Popište vlastními slovy tuto myšlenku Komenského.

Odpověď: Komenský tvrdil, že pro dítě je nejlepší, aby bylo do šesti let doma s matkou, a po dovršení šesti let je vhodné, aby bylo vypuštěno do světa, aby se vzdělávalo.

Otázka: Jaký máte názor na umístování dětí od tří let do mateřské školy?

Odpověď: V dnešní době je již možné umístit dítě do školky už od dvou let. Je to smutný příklad toho, jak je pro rodiče důležité, aby co nejdříve nastoupili do pracovního poměru a zabezpečili tak rodinu po ekonomické stránce. Odchody do důchodu našich babiček a dědečků se neustále posouvají a tak je již nemožné, aby byli prarodiče s dětma doma a rodiče pracovali, protože v praxi pracuje celá rodina. A až babička nebo dědeček budou ve věku, kdy konečně začne užívat důchodu, mám strach, že až na pár výjimek nebudou schopní starat se o malé dítě, díky zdravotní stránce. Můj názor tedy je, že doba si to bohužel žádá.

Otázka: Popište vybranou situaci, při které se dítě podle vás aktivně vzdělává.

Odpověď: Jako příklad mohu uvést hru pexeso. Poznávání obrázků, počítání uhodnutých dvojic, testování paměti.

Otázka: Vyberte nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž jste se již někdy setkala.

Odpověď: Povinná školní docházka pro všechny – chudí, bohatí, hloupí, chytrí...prostě všichni.

Otázka: Popište, proč se Vám jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.

Odpověď: Po ukončení vzdělání by měl člověk cestovat, to je můj aktuální názor. Pokud je to možné a situace to dovolí, člověk by opravdu měl po škole co nejvíce cestovat a rozšířit si obzory. Poté se může usadit a vést rodinný život.

Otázka: Setkala jste se někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu a dnes už by se mohla jevit zastaralá?

Odpověď: Povznést se k Bohu výchovou náboženskou. Na výuku náboženství se dbá jen ve vybraných školách a ve většině rodin se na víru v Boha nebere ohled a děti nejsou k této víře vedeny, jak tomu bylo v minulosti.

PŘÍLOHA P XVIII: ROZHOVOR S RODIČEM Č. 3

Otázka: Můžete uvést kde, a kdy jste se setkala s nějakou myšlenkou Komenského?
Můžete popsat, jaký vliv na vás měla?

Odpověď: Poprvé uvědoměle asi až na střední škole. Na základní škole jsme se o něm sice učili, ale jeho myšlenky jsme rozhodně nerozebírali. Na střední škole jsme se seznámili s jeho základními pedagogickými zásadami, tehdy jsem to brala jako samozřejmost, protože jsem nechápala převratnost a modernost didaktického systému v době jeho vzniku. Nejvíce si z té doby pamatuji to, že odmítal fyzické tresty. Na vysoké škole mi utkvěla myšlenka apelující na vychovatele, rodiče i učitele, aby byli dítěti dobrým vzorem. Dnes se mi potvrzuje, že pokud rodič něco říká a něco jiného dělá, kopíruje dítě vždy to chování a neřídí se poučkami, které slyší a které tomu chování odporují.

Do šesti let není vhodné dítě kamkoli dávat, protože je mi nejlépe u matky. Naopak déle než po šestém roce by se dítě nemělo držet doma a mělo by se učit a vzdělávat dále, což navazuje na povinnou školní docházku.

(Komenský, 2007, s. 87-89)

Otázka: Popište vlastními slovy tuto myšlenku Komenského.

Odpověď: Do šesti let není vhodná žádná ústavní výchova, po šestém roce je naopak potřebná. Přiznám se, že nerozumím poslední vedlejší větě – což navazuje na povinnou školní docházku???

Otázka: Je tím myšleno, že povinná školní docházka souvisí s myšlenkou Komenského, že by se děti od šesti let už neměly vzdělávat jen doma, nebýt jen doma, ale vzdělávat se i mimo.

Odpověď: No jistě, rozumím. Je těžší jen to slyšet. Pokud bych tu větu viděla napsanou a přečetla bych si ji několikrát, bylo by to jasnější. Obecně bych tedy řekla, že do šesti let by dítě mělo být vychovááno doma, od šestého roku naopak.

Otázka: Jaký máte názor na umístování dětí od tří let do mateřské školy?

Odpověď: Celkem souhlasím s názorem profesora Matějčka, že kdyby děti měly tu moc, rozhodně by zrušily jesle, protože v tom věku je jim nejlépe u matky. Ale kdyby neexistovaly mateřské školky, děti by si je vymyslely, protože od určitého věku potřebují kolektiv vrstevníků jako sůl. Sama to vidím na své dceři. Do školky nastoupila ještě před třetími narozeninami a odpoledne vůbec nechtěla od dětí domů, stěžovala si, že pro ni chodíme moc brzo. Kromě toho má dítě projít jakousi předškolní přípravou a nemyslím si, že úplně každá matka je schopná ji svému dítěti plnohodnotně zajistit vlastními silami a schopnostmi.

Otázka: Popište vybranou situaci, při které se dítě podle vás aktivně vzdělává.

Odpověď: Nejlepší je asi zážitek na vlastní kůži, osahat si danou problematiku – návštěva hradu s prohlídkou přizpůsobenou malému dítěti, zvířata v zoo pozorovaná na vlastní oči, nikoli prostřednictvím televize či počítače, hraní rolí: dítě s rodičem, dítě s učitelem, dítě s vrstevníkem.

Otázka: Vyberte nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž jste se už někdy setkala.

Odpověď: Mně se zdá nejpřevratnější už to, že vůbec o předškolní edukaci mluvil a psal, protože do jisté doby nebylo malé dítě bráno za plnohodnotného člověka, tudíž nějaká soustavná předškolní edukace neexistovala. To, že objasnil důležitost správného přístupu matek či chův k malým dětem, dělá podle mě z Komenského největšího novátora.

Otázka: Popište, proč se Vám jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.

Odpověď: Dítě v předškolním věku potřebuje správné impulzy, aby se dobře rozvíjelo. Některé děti je i dnes postrádají, jiné jsou naopak přetěžované, jsou na ně kladeny požadavky neadekvátní jejich věku či schopnostem.

Otázka: Setkala jste se někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální v 17. století a v dnešní době už by se mohla jevit zastaralá?

Odpověď: Vzdělání měla podle Komenského zaštiťovat šlechta a církve, dnes by mnozí jistě církve od vzdělávacího systému rádi odstavili.

PŘÍLOHA P XIX: ROZHOVOR S RODIČEM Č. 4

Otázka: Mohla byste uvést kde, a kdy si se setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Mohla byste popsat, jaký vliv na Vás měla?

Odpověď: S Komenským jsem se sama určitě setkala na základní škole, ale už si opravdu nevzpomenu, co přesně jsme s ním řešili. Později určitě na gymnáziu, kde jsme rozebírali nejen jeho díla, ale i myšlenky. Asi ta nejznámější myšlenka a dílo v jednom: Škola hrou. Následovala vysoká škola, kde to probíhalo úplně jinak. Do té doby to na mě vliv nemělo téměř žádný, ale na vysoké škole jsem o tom začala teprve pořádně přemýšlet. Že Komenský byl nadčasový myslitel a začal uvažovat právě o předškolní výchově, což byl so té doby nezvyklé.

Do šesti let není vhodné dítě kamkoli dávat, protože je mi nejlépe u matky. Naopak déle než po šestém roce by se dítě nemělo držet doma a mělo by se učit a vzdělávat dále, což navazuje na povinnou školní docházku.

(Komenský, 2007, s. 87-89)

Otázka: Popište vlastními slovy tuto myšlenku Komenského.

Odpověď: Komenský v ní tvrdí, že do šesti let by mělo být dítě se svou matkou. Pak je ovšem nejvyšší čas i na jiné vzdělávání, ideálně základní školu.

Otázka: Jaký máte názor na umístování dětí od tří let do mateřské školy?

Odpověď: Můj názor je takový, že dnešní doba je až příliš chaotická. Vláda myslí spíš na lidi, kteří nepracují, nechtějí se přizpůsobit a už méně na těžce pracující, kterých je v naší zemi většina. Řeší se hloupé zákony, ale vůbec ne třeba tato situace. Jistě, že by dítě mělo chodit do školky. Už jen z toho důvodu, aby si zvyklo na kolektiv, naučilo se pravidelnému dennímu režimu a získalo znalosti, které doma nezíská. Ovšem právě ty naše zákony dostávají obyvatele naší země do té situace, že malé dítě dávají rodiče do jeslí a mateřských

škol co nejdříve, proto, aby své děti mohli vůbec uživit. Dětem by bohatě stačilo, kdyby školky byly až od čtyř let.

Otázka: Popište vybranou situaci, při které se dítě podle vás aktivně vzdělává.

Odpověď: Dítě se aktivně vzdělává při vše, co si vyzkouší samo. Souvisí to s vlastní zkušeností. Takže podle mě je aktivní učení, když se dítě dívá na ovečky na pastvě než ve zvířátkové knize.

Otázka: Vyberte nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž jste se již někdy setkala.

Odpověď: Nevím, jestli mě kromě školy hrou napadne jiná. Možná ta vlastní zkušenost. Nejsem si jistá, jestli ji přesně tak Komenský nezval, ale určitě na vlastní zkušenost bral také zřetel.

Otázka: Popište, proč se Vám jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.

Odpověď: Tato myšlenka je aktuální dnes a bude i za sto let. Vlastní zkušenost je přece zásadní. Do teď si pamatuji i sebe. Když jsem si něco vyzkoušela na vlastní kůži, i když se mi stala nějaká dětská nehoda, tak jsem si to pro příště mnohem lépe zapamatovala, než kdyby mi to maminka dvacetkrát říkala.

Otázka: Setkala jste se někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu a dnes už by se mohla jevit zastaralá?

Odpověď: Určitě víra. Komenský kladl velký důraz na víru k Bohu a to je podle mého dnes už trochu staromódní. Lidi dnes zajímají jiné věci než víra.

PŘÍLOHA P XX: ROZHOVOR S RODIČEM Č. 5

Otázka: Mohla byste uvést kde, a kdy si se setkala s nějakou myšlenkou Komenského? Mohla byste popsat, jaký vliv na Vás měla?

Odpověď: Abych se přiznala, tak Komenského mám v oblibě. Setkávám se s jeho myšlenkami téměř každý den, využívám je velice často a jsem za to ráda. Komenský na mě měl vliv při studiích na vysoké škole a má i teď, když jsem nejenom pedagogem, ale i rodičem.

Do šesti let není vhodné dítě kamkoli dávat, protože je mi nejlépe u matky. Naopak déle než po šestém roce by se dítě nemělo držet doma a mělo by se učit a vzdělávat dále, což navazuje na povinnou školní docházku.

(Komenský, 2007, s. 87-89)

Otázka: Popište vlastními slovy tuto myšlenku Komenského.

Odpověď: Rodinná výchova, především s matkou je nejvhodnější do šesti let a pak by mělo dítě najít i jiný zdroj vzdělávání, takže nastoupit do školy.

Otázka: Jaký máte názor na umístování dětí od tří let do mateřské školy?

Odpověď: Je to těžké. Někdo nemá jinou možnost, musí se vrátit do zaměstnání, a jinak to nejde. Na druhou stranu, pokud někdo má sebemenší možnost být s dítěte déle, měl by to udělat. Sama jsem byla na mateřské skoro čtyři roky a myslím, že to prospělo nejen mému synovi, ale i mě.

Otázka: Popište vybranou situaci, při které se dítě podle vás aktivně vzdělává.

Odpověď: Aktivně se vzdělává každé dítě, které přijímá nové informace. Je zvědavé, zkoumá okolí a vyptává se, a pokud se mu dostává odpovědí a nových informací, tak se

vzdělává neustále. To také souvisí s Komenským, protože ten sám prosazoval zásadu aktivního učení, kde se dítě učí především vlastními zkušenostmi.

Otázka: Vyberte nějakou jinou myšlenku Komenského týkající se předškolní edukace, s níž jste se již někdy setkala.

Odpověď: Určitě ta zásada aktivity a s ní se také vzpomínám na přiměřenost a soustavné učení.

Otázka: Popište, proč se Vám jeví vybraná myšlenka aktuální i pro dnešek.

Odpověď: Ta aktivnost je mi jasná. U přiměřenosti jde o to, že by všechny aktivity měly být přiměřené věku a schopnostem každého dítěte, to platí přece stále. Soustavné učení, myslím, popisuje, že by poznatky z více oborů měli prolínat, jen si teď nejsem jistá, jestli to patří do předškolního vzdělávání.

Otázka: Setkala jste se někdy s myšlenkou Komenského, která byla aktuální pro jeho dobu, v 17. století, a dneska už by se mohla jevit zastaralá?

Odpověď: Bůh byl pro Komenského zásadní a dnes přibývá lidí, kteří jsou bez vyznání.